

Bryssel den 29.5.2019
COM(2019) 260 final

**MEDDELANDE FRÅN KOMMISSIONEN TILL EUROPAPARLAMENTET,
RÅDET, EUROPEISKA EKONOMISKA OCH SOCIALA KOMMITTÉN SAMT
REGIONKOMMITTÉN**

2019 års meddelande om EU:s utvidgningspolitik

{SWD(2019) 215 final} - {SWD(2019) 216 final} - {SWD(2019) 217 final} -
{SWD(2019) 218 final} - {SWD(2019) 219 final} - {SWD(2019) 220 final}

I. INLEDNING

I november 2015 fastställde Europeiska kommissionen en **strategi på medellång sikt för EU:s utvidgningspolitik**¹ under den nuvarande kommissionens mandatperiod. I det här meddelandet redogörs för de framsteg som gjorts i genomförandet av utvidgningspolitiken fram till slutet av februari 2019. Det ger en bild av de framsteg som gjorts och visar samtidigt de allvarliga utmaningar som de blivande medlemsstaterna står inför.

Västra Balkan

Europeiska kommissionens **strategi för västra Balkan**² från februari 2018 innebar en puff framåt på regionens väg mot EU-medlemskap. Strategin bekräftade på nytt att västra Balkan har en framtid som en integrerad del av EU. Den upprepade att utsikterna till EU-medlemskap, på grundval av konkreta, fastställda kriterier, ligger i unionens eget politiska, säkerhetsmässiga och ekonomiska intresse. Den bekräftade de betydande framsteg som regionen har gjort både när det gäller att genomföra reformer och komma till rätta med arvet från krig och konflikter. Men för att länderna ska kunna uppfylla alla villkor för medlemskap, inbegripet att stärka sina demokratier, krävs det mer seriösa, omfattande och övertygande reformer på viktiga områden, särskilt när det gäller rättsstatsprincipen – inbegripet kampen mot korruption och organiserad brottslighet – ekonomiska reformer och konkurrenskraft, regionalt samarbete och försoning. Kommissionen efterlyste ett betydligt utökat politiskt, tekniskt och ekonomiskt stöd till regionen från EU:s sida, bland annat genom strategins sex flaggskeppsinitiativ, finansierade genom föranslutningsstöd till ett belopp av 11,7 miljarder euro för perioden 2014–2020. För att förbättra politikens incitamentsstruktur noterade kommissionen också att de länder som nu ligger i täten i anslutningsförhandlingarna skulle kunna vara redo för medlemskap 2025, om de har den nödvändiga politiska viljan, genomför verkliga och varaktiga reformer och når slutgiltiga lösningar på tvister med grannländer.

Vid **toppmötet mellan EU och länderna på västra Balkan** som ägde rum i Sofia i maj 2018 bekräftade EU:s ledare sitt entydiga stöd för det europeiska perspektivet för länderna på västra Balkan, och partnerna på västra Balkan bekräftade att detta perspektiv är deras bestämda strategiska val. EU:s ledare enades om Sofioförklaringen och prioriteringsagendan från Sofia³, som anger nya åtgärder för ökat samarbete med regionen på viktiga områden som säkerhet, rättsstatsprincipen och migration.

EU:s ledare gav också **tydliga signaler** till enskilda länder på västra Balkan i föl. Som svar på kommissionens rekommendationer från 2018 om att inleda anslutningsförhandlingar med Republiken Nordmakedonien och Republiken Albanien enades rådet i juni om att godta de framsteg som gjorts och staka ut vägen mot att inleda anslutningsförhandlingar med båda länderna i juni 2019. När det gäller Kosovo* rapporterade kommissionen att alla riktmärken för viseringsfria resor till Schengenområdet har uppfyllts, och i mars 2019 stödde Europaparlamentet kommissionens förslag om viseringsliberalisering vid sin första behandling.

EU:s ökade kontakter med och engagemang för regionen under det senaste året har redan gett konkreta och betydande **resultat**. Nordmakedonien har inte bara fortsatt att driva sin ambitiösa reformagenda, utan också nått en historisk överenskommelse med Grekland för att

¹ [COM\(2018\) 450 final](#)

² *Trovärdiga utsikter till EU-medlemskap och ett ökat EU-engagemang för västra Balkan*, [COM\(2018\) 65 final](#)

³ https://www.consilium.europa.eu/media/34804/sofia-declaration_sv.pdf

* Denna beteckning påverkar inte ståndpunkter om Kosovos status och är i överensstämmelse med FN:s säkerhetsråds resolution 1244/1999 och med Internationella domstolens utlåtande om Kosovos självständighetsförklaring.

lösa den 27 år långa namntvisten. Tillsammans med det bilaterala avtalet med Bulgarien är detta ett exempel på hur goda grannförbindelser kan stärkas i hela regionen, och vittnar om den attraktionskraft som finns i det europeiska perspektivet. På samma sätt genomför Albanien djupgående reformer, särskilt en genomgripande omvandling av landets rättssystem, som inbegriper en omprövning utan motstycke av domare och åklagare.

De glädjande framstegen bör nu återspeglas i form av konkreta och snabba åtgärder från unionens sida. EU har möjlighet och ett starkt egenintresse av att befästa en positiv utveckling på lång sikt i hela regionen. Unionen måste leva upp till sina åtaganden och visa den uppskattning länderna förtjänar. Om EU inte belönar ländernas objektiva framsteg genom att låta dem gå vidare till nästa steg på den europeiska vägen skulle unionens trovärdighet skadas i och utanför regionen. En ljum reaktion på historiska landvinningar och betydande reformer skulle undergräva stabiliteten, allvarligt avskräcka från välbehövliga vidare reformer och påverka arbetet i känsliga bilaterala frågor, t.ex. dialogen mellan Belgrad och Pristina. Strategiskt sett skulle det bara hjälpa EU:s geopolitiska konkurrenter att slå rot i EU:s omedelbara närhet.

Alla länder har dock inte utnyttjat de möjligheter som strategin för Västra Balkan erbjuder. En del har stagnerat i sina ansträngningar, särskilt på så avgörande områden som rättsstatsprincipen och de grundläggande rättigheterna. De länder som har kommit längst i anslutningsprocessen riskerar att sacka efter i förhållande till sina uttalade ambitiösa mål om de inte också ökar sina ansträngningar avsevärt, särskilt när det gäller grundläggande reformer. Alla politiska ledare i regionen måste leva upp till sina medborgares förväntningar på reformer och inte lämna något tvivel om sin strategiska inriktning och sitt åtagande att ansluta sig till EU. Anslutningen till EU är ett grundläggande val, som bygger på värderingar som varje land måste ta till sig mer aktivt.

Parallellt med detta meddelande har kommissionen antagit sitt yttrande om Bosnien och Hercegovinas ansökan om medlemskap i Europeiska unionen. Slutsatsen och rekommendationen i yttrandet återges i en bilaga till detta meddelande.

Turkiet

Turkiet är en viktig partner för EU och ett kandidatland. Dialogen och samarbetet, även på högsta nivå, på viktiga områden av gemensamt intresse har fortsatt, bland annat genom ett verkningsfullt samarbete om migration och ett starkt stöd till flyktingar från EU:s sida. Turkiet har dock fortsatt att avlägsna sig från Europeiska unionen, och har hamnat på efterkälken särskilt när det gäller rättsstatsprincipen och grundläggande rättigheter samt genom försvagningen av kontroller och motvikter i det politiska systemet till följd av ikraftträdandet av grundlagsändringen. I juni 2018 noterade rådet enhälligt att Turkiets anslutningsförhandlingar därför i praktiken har avstannat och att inga ytterligare kapitel kan komma i fråga för öppnande eller avslutande. De uppgifter som ligger till grund för denna bedömning är fortfarande aktuella.

Att påskynda **anpassningen** till EU:s gemensamma utrikes- och säkerhetspolitik, inbegripet restriktiva åtgärder, är en viktig del av utvidgningsprocessen och viktigt för att bekräfta att länderna till fullo delar de principer, värderingar och mål som unionen strävar efter att främja i sitt grannskap och utöver detta. Albanien och Montenegro har konsekvent anpassat sig till de politiska ståndpunkterna inom EU:s gemensamma utrikes- och säkerhetspolitik.

II. GENOMFÖRANDE AV 2015 ÅRS UTVIDGNINGSSTRATEGI

Ett mer aktivt genomförande av de grundläggande reformerna är avgörande för att uppfylla anslutningskriterierna från Köpenhamn och Madrid. Insatserna på dessa områden är odelbara och ömsesidigt förstärkande och måste genomföras med kraft och med ett tydligare politiskt engagemang.

a) Fungerande demokratiska institutioner

Välfungerande **demokratiska institutioner** är fortfarande en viktig utmaning i de flesta länder. De nationella **parlamentens** centrala roll måste förankras i den politiska kulturen. Det krävs fortfarande att en konstruktiv dialog över partigränserna etableras. Oppositionspartierna, som också bär ett stort ansvar för formandet av sina länders framtid, bör ha möjlighet att till fullo utöva sin roll och delta i demokratiska processer. Det är synnerligen viktigt att stärka det parlamentariska ansvarsutkrävandet, tillsynen över den verkställande makten och den demokratiska kontrollen.

På **västra Balkan** måste en konstruktiv **dialog** upprättas som täcker hela det politiska spektrumet, särskilt inom parlamenten. Kontraproduktiva bojkotter av parlamentet, till exempel i Albanien, Montenegro och Serbien, är fortfarande ett problem. Medborgarnas protester med krav på reformer har ökat. Mekanismer för medling och dialog, såsom dem som tillhandahålls av Europaparlamentet, skulle kunna användas t.ex. i Serbien. Regeringarna måste se till att oppositionen till fullo kan utöva sin roll inom de befintliga ramarna. Oppositionen måste delta i den demokratiska processen på ett konstruktivt sätt.

För att stärka **parlamentens tillsynsfunktion** krävs betydande insatser. I **Nordmakedonien har parlamentet förbättrat sin tillsynskapacitet, återupprättat sina kontroller och motviker och avsevärt minskat användningen av förkortade förfaranden** i parlamentet till 20 % år 2018. Detta fenomen är dock fortfarande ett problem i regionen som helhet. Den motsvarande andelen i Serbien uppgår till 44 %, och den styrande koalitions parlamentariska praxis har där lett till en försämring av lagstiftningsdebatten och granskningen av lagstiftningsarbetet. I Montenegro emotses fortfarande resultat från det tillfälliga utskottet över partigränserna för ytterligare reformer av vallagarna och annan lagstiftning.

Valen måste vara fria och rättvisa, och rekommendationerna från valobservatörsuppdrag bör följas på ett korrekt sätt. Långvariga svagheter måste åtgärdas under hela valcykeln. Reglerna för offentlig och privat finansiering av politiska partier måste reformeras på ett genomgripande sätt.

I **Turkiet** har det nya presidentsystemet, som trädde i kraft efter valet i juni 2018, betydligt **begränsat parlamentets lagstiftnings- och tillsynsfunktioner**. Det finns ingen konstruktiv parlamentarisk dialog eller fungerande kontroller och motviker. De långvariga bristerna i systemet för parlamentarisk immunitet har inte åtgärdats. Högsta valrådets beslut att utlysa omval i Istanbul och att till borgmästare i enskilda kommuner i sydöstra delen av landet utnämna de kandidater som kom på andra plats utgör källor till allvarlig oro när det gäller respekten för valprocessens laglighet och integritet och för institutionens oberoende i förhållande till politiska påtryckningar.

b) Rättsstatsprincipen och säkerhet

Rättsstatsprincipen är en central aspekt av en välfungerande demokrati. Den underbyggs av fria och rättvisa val, ett väl fungerande parlament, som bör kunna utföra sina centrala lagstiftnings- och tillsynsuppdrag fullt ut, och maktdelningen, samtidigt som det finns ett system med fungerande kontroller och motviker.

Rättsstatsprincipen är fast och tydligt förankrad i EU-anslutningsprocessen. Den är en avgörande aspekt av den demokratiska omvandlingen och det centrala riktmärke mot vilket EU bedömer utvidgningsländernas framsteg i riktning mot medlemskap. Trots detta är det fortfarande en stor utmaning att göra trovärdiga framsteg på detta område. Svårigheterna hänger ofta samman med bristande politisk vilja, institutionellt motstånd och en alltmer fientlig miljö för det civila samhället. Detta återspeglar delvis förekomsten av inslag av *state capture*, dvs. att staten tas över av en begränsad grupps intressen. Till följd av detta gäller inte rättsstatsprincipen fullt ut på alla maktnivåer. Inga åtgärder har vidtagits i Turkiet för att komma till rätta med tillbakagången i fråga om rättsstatsprincipen.

Ett välfungerande och oberoende **rättsväsen**, där besluten genomförs på ett effektivt sätt, är av avgörande betydelse för rättsstatsprincipen. Albanien har gjort betydande framsteg när det gäller att reformera sitt rättssystem, och arbetet framskrider enligt tidsplanen. Nya rättsliga organ har inrättats i syfte att garantera en oberoende styrning av rättsväsendet. Omprövningsprocessen gav ytterligare synliga resultat, med totalt över 140 fattade beslut och alla prioriterade ärenden slutförda i första instans. Följden blev att 88 av de domare som granskats avskedades eller avgick frivilligt. Reformerna på västra Balkan fortsätter dock att hämmas av en långsam förändringstakt inom rättskulturen. I Serbien har författningsändringar som syftar till att anpassa konstitutionen till europeiska normer för domstolsväsendet ännu inte antagits. De politiska påtryckningarna och omplaceringarna av ett stort antal domare och åklagare mot deras vilja har fortsatt i Turkiet, vilket underminerar det turkiska rättsväsendets oberoende.

Västra Balkan och Turkiet fortsätter att uppvisa fall av utbredd **korrupktion**. Framsteg har gjorts i hela regionen när det gäller att framgångsrikt bekämpa korrupktion på hög och medelhög nivå. Vissa länder, bland annat Nordmakedonien och Albanien, har gjort framsteg, men i de flesta länder är resultaten inte övertygande och ligger långt ifrån att uppfylla kraven för medlemskap. Korrupktion på hög nivå och politisk korrupktion måste hanteras på ett tydligare och mer konsekvent sätt. Påtagliga resultat i kampen mot korrupktion behövs också för att åstadkomma ett stabilt och öppet företagsklimat och för att begränsa de verkliga hoten mot de demokratiska strukturerna. **Den offentliga upphandlingen** är fortfarande särskilt utsatt för utbredd korrupktion. Kontrollmekanismerna under hela upphandlingsprocessen måste stärkas och insynen avsevärt ökas genom kraftfulla och ambitiösa åtgärder.

Den organiserade brottsligheten är fortfarande ett synnerligen allvarligt problem på västra Balkan och i Turkiet. Viktiga smuglingsvägar löper genom både Turkiet och västra Balkan. Mäktiga kriminella nätverk med internationell räckvidd fortsätter att verka från och via dessa länder. Länderna har tagit itu med vissa aspekter av fenomenet och betydande gripanden och beslag av narkotika har rapporterats under hela 2018. Det operativa samarbetet som inbegriper EU:s byråer har intensifierats, särskilt med Albanien, och det har lett till tydliga och konkreta resultat. Allmänt taget har dock **resultaten** varit magra när det gäller antalet **slutliga fällande domar** i ärenden som rör organiserad brottslighet. Vissa länder kan på sin höjd visa upp en handfull slutliga fällande domar för organiserad brottslighet eller penningtvätt under de senaste åren. Sådana svaga resultat visar att de straffrättsliga förfarandena är ineffektiva, ger starka signaler om strafflöshet och bidrar till risken för kriminell infiltration av de politiska och ekonomiska systemen. Länderna måste också avsevärt öka **beslagtagande och förverkande av tillgångar** i fall av både organiserad brottslighet och korrupktion, och bekämpa kriminella grupper på ett kraftfullare sätt.

Länderna på västra Balkan har under de senaste åren vidtagit betydande åtgärder för att modernisera den rättsliga och institutionella ramen för **kampen mot terrorism**. Det operativa samarbetet med EU:s medlemsstater och EU:s byråer har fortsatt att förbättras och

intensifieras. Alla länder på västra Balkan deltar aktivt i initiativet för terrorismbekämpning på västra Balkan. De flesta länder behöver dock fortfarande göra mer för att hantera frågan om återvändande utländska stridande och för att förebygga extremism och radikalisering, bland annat i fängelser. Kapaciteten för onlineövervakning och insatser i detta sammanhang måste förbättras. En proaktiv spårning av finansiella flöden bör förankras i ett mer strategiskt tillvägagångssätt för bekämpning av penningtvätt och finansiering av terrorism. Turkiet behöver se över sin lagstiftning mot terrorism. Även om Turkiet har en legitim rätt att bekämpa terrorism, är det dess ansvar att säkerställa att detta görs i överensstämmelse med rättsstatsprincipen, mänskliga rättigheter och grundläggande friheter. Åtgärder mot terrorism måste vara proportionella.

Reformer på rättsstatsområdet måste genomföras snarast möjligt och på ett mer **kraftfullt och trovärdigt** sätt. Detta är den viktigaste förutsättningen för att länderna på västra Balkan ska kunna gå vidare på sina respektive vägar mot ett medlemskap, vilket för Montenegros och Serbiens del inbegriper att de uppnår interimistiska riktmärken i anslutningsförhandlingarna om rättsstatskapiteln 23 och 24.

När de interimistiska riktmärkena har uppnåtts kommer fastställandet av avslutningsriktmärken att göra det möjligt för EU att tydligt fastställa de krav avseende rättsstatsprincipen som de förhandlande länderna i sista hand måste uppfylla för att vara redo för EU-medlemskap på detta viktiga område. Montenegro är det första förhandlande land som skulle kunna nå detta stadium, under förutsättning att landet avhjälpes bristerna på de kritiska områdena mediefrihet, bekämpning av korruption och människohandel.

De interimistiska riktmärkena avseende rättsstatsprincipen är i första hand avsedda att säkerställa att det finns en institutionell och rättslig struktur i det berörda landet och att ett första resultat har uppnåtts när det gäller genomförandet. När denna ram väl är på plats kommer kommissionen att lägga fram förslag för EU:s medlemsstater om avslutningsriktmärken. Dessa riktmärken skulle främst vara inriktade på konkreta resultat och uppvisande av goda, trovärdiga och hållbara framsteg när det gäller genomförandet.

c) Grundläggande rättigheter

De grundläggande rättigheterna är i stort sett förankrade i lagstiftningen på västra Balkan. Det krävs dock kraftfulla ansträngningar för att påskynda genomförandet. I Turkiet fortsatte läget avseende viktiga mänskliga rättigheter att förvärras under rapporteringsperioden.

När det gäller **yttrandefrihet** och mediernas oberoende väcker utvecklingen i hela regionen allt större oro. Det har skett en allvarlig tillbakagång i **Turkiet**, där utövandet av yttrandefriheten har hämmats avsevärt och där över 160 journalister sitter i fängelse, en siffra som är bland de högsta i världen.

Mycket begränsade insatser har gjorts på hela **västra Balkan**. På det hela taget har de fysiska och verbala trakasserierna fortsatt, och utredningar och åtal är fortfarande långsamma. Insatser för att påverka public service-företagens oberoende, avsaknad av insyn i den offentliga och privata finansieringen av massmedierna och snedvridna reklammarknader är vanliga i alla länder i regionen. Massmediernas verksamhetsförutsättningar kännetecknas också av frekvent politisk inblandning och ogenomskinliga ägarstrukturer som undergräver massmediernas oberoende på lång sikt. EU fortsätter sitt starka stöd till lokala organisationer i det civila samhället, människorättsförsvarare, journalister och oberoende massmedier.

Det krävs ökade insatser för att ta itu med kränkningar av **barns rättigheter** på västra Balkan och i Turkiet. Regeringarna måste också åtgärda diskriminering mot **personer med funktionsnedsättning, minoriteter** och andra sårbara grupper. Dessutom krävs större insatser för att garantera **jämställdhet** samt förebygga och motverka diskriminering av och

våld mot kvinnor. Framsteg har gjorts när det gäller rättigheterna för homosexuella, bisexuella, transpersoner och intersexuella på västra Balkan. Betydande insatser krävs dock för att bekämpa diskriminering och i synnerhet hatpropaganda och våld. **Romerna** drabbas fortfarande av social utestängning, marginalisering och diskriminering. **Förhållandena i fängelserna** behöver fortfarande förbättras. Trots att undantagstillståndet har hävts i Turkiet är de flesta av de åtgärder som infördes under undantagstillståndet fortfarande i kraft, bland annat de som inskränker viktiga **processuella rättigheter**, såsom rätten till försvar och rätten till ett effektivt rättsmedel.

d) Reform av den offentliga förvaltningen

En reform av den offentliga förvaltningen är avgörande för att stärka samhällsstyrningen på alla nivåer. Detta inbegriper förvaltningens kvalitet och ansvarsskyldighet, professionalisering av den offentliga förvaltningen och avpolitisering, sund förvaltning av de offentliga finanserna samt säkerställande av tjänster av hög kvalitet för medborgare och företag. Det har gjorts måttliga framsteg på detta område på västra Balkan. I Turkiet rapporteras en allvarlig tillbakagång inom den offentliga förvaltningen, vilket också har påverkat den politiska planeringen och ansvarsskyldigheten. Orsaken till detta är en stor omstrukturering av den offentliga förvaltningen och det offentliga systemet genom presidentdekret.

Vissa framsteg har gjorts när det gäller att förbättra den **politiska planeringen**, men det krävs ytterligare ansträngningar för att säkerställa en stark kvalitetskontroll från statens sida. Riktlinjer, lagstiftning och offentliga investeringar utarbetas fortfarande ofta utan konsekvensbedömningar och interinstitutionella och offentliga samråd. Det krävs betydande ansträngningar för att säkerställa en öppen och effektiv **offentlig upphandling**. En tidig anpassning till EU:s regelverk, tillsammans med ett effektivt system för **intern kontroll** inom den offentliga sektorn, är nödvändig för att minska resursslöseri, bedrägerier och korruption.

En **professionalisering** av den offentliga förvaltningen måste fortfarande säkerställas i de flesta länderna, och den överdrivna **politiserings åtgärder**. Den **statliga förvaltningens struktur** bör säkerställa en effektiv ansvarsfördelning. De flesta länder har gjort ansträngningar för att förbättra **tjänsterna** till medborgare och företag, särskilt e-tjänster, men det krävs ytterligare samordning mellan olika initiativ och den övergripande reformen av den offentliga förvaltningen.

De **regionala och lokala myndigheternas** roll i EU-anpassningen och den framtida tillämpningen av EU:s regler måste beaktas. En lämplig balans måste uppnås mellan centrala, regionala och lokala myndigheter som på bästa sätt stöder genomförandet av reformer och tillhandahållandet av tjänster till medborgarna.

e) Migration

Flyktingkrisen och irreguljär migration har utgjort utmaningar för såväl EU som västra Balkan och Turkiet. Samarbetet fortsatte i form av gemensamma insatser längs migrationsrutterna över östra Medelhavet och västra Balkan. Smuggling av migranter och människohandel utgör fortfarande ett problem. Partnerländerna bör vidta ytterligare åtgärder för att säkerställa en full anpassning till EU:s viseringspolitik.

Det **gemensamma uttalandet från EU och Turkiet**⁴ från mars 2016 har gett fortsatta konkreta och påtagliga resultat när det gäller att minska antalet irreguljära och farliga gränspassager och att rädda liv i Egeiska havet. Antalet irreguljära inresor är 97 % lägre än innan uttalandet från EU och Turkiet trädde i kraft. Antalet personer omkomna till havs har

⁴ <https://www.consilium.europa.eu/sv/press/press-releases/2016/03/18/eu-turkey-statement/>

minskat betydligt. De brottsbekämpande myndigheterna i Turkiet har intensifierat sina ansträngningar under rapporteringsperioden.

Turkiet har fortsatt göra anmärkningsvärda ansträngningar för att **ta emot mer än 3,6 miljoner registrerade flyktingar från Syrien** och omkring 370 000 flyktingar från andra länder. EU har fortsatt att stödja landets hantering av denna utmaning. **EU:s facilitet för flyktingar i Turkiet**⁵, med en sammanlagd budget på 6 miljarder euro, fortsätter att tillgodose flyktingarnas och värdsamhällenas humanitära behov respektive utvecklingsbehov. När det gäller den första delen av utbetalningen på 3 miljarder euro har avtalet fullgjorts helt. Resultaten har varit klart synliga och mycket verkningsfulla: cirka 1,6 miljoner flyktingar erhåller för närvarande månatliga kontantöverföringar via det sociala nödskyddsnetet, det har gjorts fem miljoner besök inom primärvården och familjerna till över 494 000 barn som går i skola har fått ekonomiskt stöd. Genomförandet av den andra delen på 3 miljarder euro pågår. Faciliteten fortsätter att utgöra ett flaggskeppsinitiativ och tjänar som samordningsmekanism för ett snabbt, effektivt och ändamålsenligt tillhandahållande av EU-stöd.

På **västra Balkan** fortsatte de samordnade åtgärderna på EU-nivå till stöd för de nationella insatserna, vilket resulterade i en ytterligare minskning på 35 % av antalet irreguljära inresor på denna rutt under rapporteringsperioden, och därmed fortsatte den nedåtgående trenden från 2017. Mer behöver dock göras för att bättre utrusta länderna för att hantera migrationen, inbegripet insatser för att förvalta gränserna bättre och minska den irreguljära migrationen. Bosnien och Hercegovina tog emot fler än 20 000 migranter och flyktingar under 2018. EU fortsätter att stödja regionen genom att bygga upp partnerländernas kapacitet för att hantera migrationsströmmar samt upprätta asylförfaranden, mekanismer för återvändande och informationsutbyte. Förhandlingarna om statusavtal med fem länder i regionen har slutförts, vilket möjliggör utplacering av europeiska gräns- och kustbevakningsenheter med verkställande befogenheter i de zoner som angränsar till EU:s yttre gräns, i syfte att stödja nationella gränsmyndigheter. Avtalet med Albanien har trätt i kraft och de första gränsbevakningstjänstemännen har satts in. Länderna på västra Balkan måste öka sina ansträngningar för att lösa problemet med att medborgare i regionen lämnar in ogrundade asylansökningar i EU:s medlemsstater.

f) **Ekonomi**

Ekonomierna på västra Balkan och Turkiet står fortfarande inför **stora utmaningar** som hindrar dem från att dra full nytta av sin ekonomiska potential. Trots att tillväxten i viss mån tilltagit, nya arbetstillfällen skapats och inkomsterna ökat under de senaste åren släpar länderna fortfarande efter när det gäller att reformera de ekonomiska strukturerna och förbättra konkurrenskraften. De brottas fortfarande med hög arbetslöshet, särskilt bland ungdomar, stora kompetensglapp, ihållande informell ekonomi, ogynnsamma affärsmiljöer och låga innovationsnivåer.

I **Turkiet** har den allvarliga **tillbakagången** i ekonomin fortsatt, vilket har lett till djupare oro över marknadsekonomin i landet. De ekonomiska villkoren förvärrades under 2018, till följd av en kraftig försämring av finansieringsvillkoren, vilket blottade makroekonomiska sårbarheter som byggts upp under flera år. Den **ekonomiska styrningen har försämrats** ytterligare och den statliga inblandningen i ekonomin har ökat. Turkiet måste vända den tillbakagående trenden i fråga om marknadsreformerna.

⁵ [Kommissionens beslut C\(2015\) 9500](#) av den 24 november 2015 om samordning av unionens och medlemsstaternas åtgärder genom en samordningsmekanism – flyktingfaciliteten för Turkiet, ändrat genom kommissionens beslut C(2016) 855 av den 10 februari 2016.

På **västra Balkan** förblev **investeringsklimatet** i stort sett oförändrat. Det kännetecknas av en svag rättsstat, brist på adekvat kontroll av statligt stöd, en djupt rotad grå ekonomi, dålig tillgång till finansiering och en låg grad av regional integration och konnektivitet. Den statliga inblandningen i ekonomin fortsätter, vilket ökar risken för korrupktion genom en svag offentlig ekonomisk förvaltning och upprepade förändringar i fråga om regelverk och skatter. Det finns ett starkt behov av att uppgradera infrastrukturen. Investeringar bör kanaliseras genom enhetliga projektplaneringsprocesser och vara förenliga med de prioriteringar som överenskommit med EU. Besluten om större investeringar bör baseras på öppenhet och tillbörlig aktsamhet, såsom är fallet med de konnektivitetsprojekt som finansieras genom investeringsramen för västra Balkan.

Regional integration är en nyckelfaktor för att höja levnadsstandarden på västra Balkan. Inrättandet av ett **regionalt ekonomiskt område** leder till ökad konkurrens och möjliggör stordriftsfördelar och produktivitetsvinster. En regional marknad kommer att öppna för intraregional handel och göra västra Balkan till ett mer attraktivt mål för investeringar. Marknadsintegration baserad på EU:s regler och normer kommer att bidra till möjligheter att skapa nya värdekedjor och göra regionen mer attraktiv för utländska direktinvesteringar, även från EU. Genom bättre transport- och energikonnektivitet påskyndas regionens integrering i europeiska nät, samtidigt som konkurrenskraften på energimarknaderna stärks och ekonomiska korridorer utvecklas i regionen. Fördraget om en transportgemenskap, som nu har ratificerats av alla parter, kommer att stödja och stärka genomförandet av agendan för konnektivitet. Skapandet av ett digitalt rum och mer integrerade arbetsmarknader erbjuder också nya möjligheter för ungdomar i regionen.

Ett nytt regionalt roamingavtal som undertecknades i april 2019 kommer att medföra stora fördelar för såväl privatpersoner som företag i regionen. Det kommer att leda till en gradvis sänkning av roamingavgifterna från och med juli 2019 (en minskning av slutkundspriset för dataöverföring och samtal med 25 % och sms med 33 %) och avskaffandet av roamingavgifter från och med juli 2021. Mobilabonnenter från regionen kommer då att kunna dra full nytta av sina nationella paket och kan utan extra kostnad använda andra mobila nätverk när de reser på västra Balkan. Avtalet öppnar också vägen för en färdplan för att sänka roamingkostnaderna mellan länderna på västra Balkan och EU, i enlighet med den **digitala agendan** för västra Balkan.

EU är fortfarande den största handelspartnern för länderna på västra Balkan, både när det gäller import (73,5 %) och export (80,6 %). EU-företag är de största investerarna i regionen och står för 73 % av de utländska direktinvesteringarna. De är därför den främsta externa drivkraften för tillväxt och sysselsättning i regionen. Det är viktigt att **regionens motståndskraft stärks** för att säkerställa att all utlandsfinansierad ekonomisk verksamhet bedrivs med iakttagande av EU:s värderingar, normer och standarder, särskilt på viktiga områden som rättsstatsprincipen, offentlig upphandling, miljö, energi, infrastruktur och konkurrens. **Kinas affärs- och investeringsverksamhet** på västra Balkan har ökat och kan i princip erbjuda möjligheter för regionen. Mycket ofta tar dock dessa investeringar inte hänsyn till den socioekonomiska och finansiella hållbarheten och EU:s regler om offentlig upphandling, och de kan leda till hög skuldsättning och överföring av kontroll över strategiska tillgångar och resurser. Detta innebär att partnerländerna fullt ut bör tillämpa bokstaven och andan i stabiliserings- och associeringsavtalen med EU och prioritera reformer i de relevanta förhandlingskapitlen i anslutningsprocessen. EU bör vägleda dessa reformer på ett mer kraftfullt sätt, inbegripet genom att ta hänsyn till detta i framtida förhandlingsramar.

EU stöder en bättre ekonomisk styrning på västra Balkan och i Turkiet genom den årliga processen för det **ekonomiska reformprogrammet**. Denna process, som är en väsentlig del

av förberedelserna inför ett EU-medlemskap, har blivit det viktigaste verktyget för att utforma och genomföra makroekonomiska och strukturella reformer som ska öka konkurrenskraften och främja tillväxt och sysselsättning. Den syftar således till att stärka en långsiktig och hållbar tillväxt och konvergens, underlätta utformandet av politiken och göra framsteg i strävan att uppfylla de ekonomiska anslutningskriterierna. Större fokus behövs på ökat egenansvar för att förbättra genomförandet av de reformer som identifierats.

Ekonomisk utveckling och ökad sysselsättning är avgörande även för att komma tillrätta med de demografiska utmaningarna på västra Balkan, med hög emigration och låga födelsetal. Utan starkare ekonomier och demokratisk samhällsstyrning i allmänhet kommer dessa fenomen att fortsätta, med åtföljande risk för utbrett missnöje, särskilt bland ungdomar, och kompetensflykt.

g) Regionalt samarbete och goda grannförbindelser

EU:s utvidgningspolitik måste fortsätta att exportera stabilitet. EU kan därför inte och kommer inte att importera **bilaterala tvister** och den instabilitet de kan medföra. Slutgiltiga och bindande lösningar som bidrar till stabiliteten i regionen måste uppnås och genomföras innan ett land ansluter sig. Den historiska överenskommelse som nåddes mellan Nordmakedonien och Grekland för att lösa den 27 år gamla namntvisten tjänar som förebild när det gäller försoning i och utanför regionen. Det finns dock ett akut behov av ytterligare kraftfulla insatser på västra Balkan. Förbindelserna mellan Pristina och Belgrad försämrades, mest påtagligt genom Kosovos beslut att införa tullar på 100 % på import från Serbien och Bosnien och Hercegovina, i strid med Centraleuropeiska frihandelsavtalet. Detta är den senaste i en rad provokationer från båda sidor. Kosovo måste skyndsamt upphäva detta beslut och båda sidor måste avstå från ytterligare handlingar som kan uppfattas som provocerande. Det finns behov av snabba framsteg i den EU-stödda dialogen för att uppnå fullständig normalisering av förbindelserna mellan Serbien och Kosovo, som bör leda till att ett omfattande, rättsligt bindande avtal ingås och genomförs.

Goda grannförbindelser och regionalt samarbete är viktiga inslag i stabiliserings-, associerings- och utvidgningsprocessen. Toppmötet i Sofia innebar ett förnyat engagemang för att stärka goda grannförbindelser, regional stabilitet och ömsesidigt samarbete. De regelbundna kontakterna på regeringsnivå samt den tekniska dialogen och samarbetet på bilateral och regional nivå har fortsatt. Det krävs dock ytterligare insatser, särskilt i de känsligaste områdena. Det regionala samarbetet bör stärkas, särskilt när det gäller krigsförbrytelser, bland annat genom försoningsinitiativ såsom inrättandet av en regional sanningskommission. Ytterligare ansträngningar behövs också när det gäller saknade personer, och antagandet av den regionala handlingsplanen på detta område är ett viktigt steg framåt. Uttalanden eller handlingar som inverkar negativt på ländernas goda grannförbindelser bör undvikas. I EU finns det ingen plats för provocerande retorik eller förhållande av krigsförbrytare från någon sida som helst.

Det regionala samarbetet fortsatte, och EU:s agenda för konnektivitet spelar en viktig roll, särskilt genom den överenskomna handlingsplanen för ett regionalt ekonomiskt område, utveckling av transport- och energinät, den digitala agendan och genomförandet av projekt för ungdomsrörlighet som stöds av det regionala kontoret för ungdomssamarbete. Programmet Erasmus+ har fortsatt att främja interkulturell dialog inom den högre utbildningen och bland unga. Sydösteuropeiska samarbetsprocessen och andra regionala initiativ har också bidragit till att främja stabilisering och samarbete. Vissa framsteg har gjorts när det gäller att genomföra konnektivitetsprojekt på fältet. Ytterligare betydande insatser krävs dock för att uppfylla de resterande skyldigheterna från regionala avtal och åtaganden och göra dessa operativa, bland annat när det gäller genomförandet av de åtgärder för konnektivitetsreformer

som man kom överens om 2015. Regionens prioriteringar för konnektivitet och miljö kommer särskilt att kräva starka synergier med de omgivande medlemsstaterna, bland annat genom EU:s strategi för den adriatisk-joniska regionen. Det bör inte finnas några hinder för ett fullständigt och inkluderande deltagande av alla partner på västra Balkan i regionala samarbetsinitiativ och evenemang. Generellt sett kan regionalt samarbete inte påtvingas utifrån, utan måste drivas mer aktivt av länderna i regionen, som måste ta fullt egenansvar för insatser som bidrar till stabilitet, försoning och ökade ekonomiska möjligheter.

På grundval av den förklaring som undertecknades vid ministermötet om övergång till ren energi i februari 2019 finns det stora möjligheter för västra Balkan att ge regionen en ”**grön agenda**” för att ta itu med miljöfrågor, allt från avfallshantering och luftföroreningar till mer omfattande frågor som klimatförändringar. Detta skulle inte bara vara till direkt nytta för medborgarnas hälsa och välbefinnande, utan även göra regionen attraktiv för investeringar och turism och ta tillvara den betydande ekonomiska potentialen i en grön tillväxt och en cirkulär ekonomi.

Det är viktigt att bevara de framsteg som hittills gjorts i de **FN-ledda samtalen om Cypern** och att fortsätta förberedelserna för en rättvis, övergripande och hållbar lösning, även i fråga om externa aspekter. Turkiets fortsatta åtagande och konkreta bidrag till förhandlingarna om en rättvis, heltäckande och genomförbar lösning på Cypernfrågan inom FN:s ram kommer att vara av avgörande betydelse. Turkiet måste snarast fullgöra sin skyldighet att till fullo genomföra tilläggsprotokollet till associeringsavtalet mellan EU och Turkiet, och göra framsteg mot en normalisering av förbindelserna med Republiken Cypern. Kommissionen uppmanar också Turkiet att undvika alla former av hot, friktionskällor eller handlingar som inverkar negativt på de goda grannförbindelserna och en fredlig lösning av tvister. Kommissionen understryker de suveräna rättigheter som EU:s medlemsstater åtnjuter. Till dem hör bl.a. rätten att ingå bilaterala avtal samt att utforska och utnyttja sina naturresurser i enlighet med EU:s regelverk och internationell rätt, bland annat FN:s havsrättskonvention.

h) Ekonomiskt stöd inför anslutningen i nästa fleråriga budgetram

I kommissionens förslag för **instrumentet för stöd inför anslutningen (IPA III)**⁶ inom nästa fleråriga budgetram för 2021–2027 förutses en solid och politiskt motiverad strategi, med ett **mer strategiskt och dynamiskt tillhandahållande av stöd**, vilket ställer de grundläggande kraven för medlemskap i centrum för instrumentet. Genom att ytterligare rikta in EU:s finansiella stöd på de viktigaste prioriteringarna kommer det föreslagna instrumentet för stöd inför anslutningen att ge ännu större effekter när det gäller att stödja reformer och föra partnerna närmare unionens värderingar och normer. Det nya instrumentet förväntas balansera interna resultat, ge incitament till partner som gör framsteg och på ett balanserat sätt se till att alla partner får stöd enligt en rättvis fördelning för att hjälpa dem i deras reformarbete.

I år fyller **investeringsramen för västra Balkan** tio år. Denna framgångsrika plattform för samarbete och samordning, som leds av kommissionen, sammanför internationella och nationella finansinstitut samt bilaterala givare och stödmottagare. Under årens lopp har den bidragit till att förbereda och finansiera viktiga infrastrukturprojekt på västra Balkan som rör konnektivitet, men även projekt på miljöområdet och det sociala området. EU har bidragit med 925 miljoner euro i föranslutningsstöd, som hittills har lett till hävstångsfinansiering på 5,4 miljarder euro i tecknade lån och beräknade investeringar på mer än 18 miljarder euro. I

⁶ Förslag till Europaparlamentets och rådets förordning om inrättande av instrumentet för stöd inför anslutningen (IPA III), [COM\(2018\) 465 final](#)

linje med strategin för västra Balkan kommer investeringsramen för västra Balkan att ytterligare byggas ut i strategiska och finansiella termer.

III. SLUTSATSER OCH REKOMMENDATIONER

EU-anslutningsprocessen fortsätter att bygga på fastställda kriterier, **rättvisa och strikta villkor** samt principen om **egna meriter**. Anslutning till EU kräver att komplexa reformer genomförs i en utmanande miljö, ett mål som endast kan uppnås på lång sikt.

På grundval av ovanstående analys och bedömningarna i sammanfattningarna om länderna i bilagan lägger kommissionen fram följande slutsatser och rekommendationer:

I

1. En trovärdig utvidgningspolitik är en **geostrategisk investering i fred, stabilitet, säkerhet och ekonomisk tillväxt** i hela Europa. Den är också en väsentlig del av en mer omfattande strategi för att stärka unionen fram till år 2025. EU och dess partner som vill bli medlemmar står inför gemensamma möjligheter men också utmaningar som migration, organiserad brottslighet och terrorism. Att förbereda de berörda länderna för att uppfylla alla medlemskrav är även fortsättningsvis en av **EU:s viktigaste politiska prioriteringar**.
2. **Turkiet** är fortfarande en viktig partner för Europeiska unionen på flera områden av gemensamt intresse. Kommissionens strategi för västra Balkan från februari 2018 gav ny fart åt hela regionen och ökade EU:s och medlemsstaternas engagemang. De berörda länderna har dock i varierande mån utnyttjat denna historiska möjlighet. **Albanien** och **Nordmakedonien** har tagit tillfället i akt och genomfört reformer, i synnerhet på de områden som rådet enhälligt fastställde i sina slutsatser i juni 2018. **Montenegro** och **Serbien** måste börja agera med större beslutsamhet och öka sina ansträngningar på viktiga områden. **Bosnien och Hercegovina** har många strukturella utmaningar. Kommissionens yttrande om landets ansökan om EU-medlemskap innehåller en övergripande färdplan för reformer och ger ny drivkraft åt landets EU-integrationsprocess. **Kosovo** bör åter rikta sitt politiska fokus på den europeiska vägen.
3. För att processen ska gå framåt måste anslutningskandidaterna prioritera att snabbare leverera **konkreta och hållbara resultat i viktiga frågor** enligt principen ”det grundläggande först”: rättsstatsprincipen, reform av rättsväsendet, bekämpning av korruption och organiserad brottslighet, säkerhet, grundläggande rättigheter, demokratiska institutioners funktion, reformer av offentlig förvaltning, ekonomisk utveckling och konkurrenskraft. Västra Balkan måste också snarast möjligt göra framsteg när det gäller försoning, goda grannförbindelser och regionalt samarbete, genom att ta exempel från den historiska överenskommelsen mellan Nordmakedonien och Grekland.
4. EU har länge stött det europeiska perspektivet för hela västra Balkanregionen, och bekräftade sin hållning på nytt förra året. Som anges i kommissionens strategi för västra Balkan uppfyller inget av länderna medlemskapskriterierna för närvarande. Det krävs flera år av ännu hårdare arbete och goda resultat för att nå dit. Även unionen själv måste bli starkare och stabilare innan den kan bli större⁷. Ändå är ett **fast och trovärdigt**

⁷ Det är orsaken till att kommissionen, i enlighet med sin färdplan för ett mer enat, starkare och mer demokratiskt EU, har lagt fram ett antal initiativ med målet att förbättra unionens demokratiska, institutionella och politiska ramverk för 2025, utifrån gällande fördrag.

perspektiv för alla länder avgörande för att driva på denna omvandling, främja försoning, exportera stabilitet till regionen och främja EU:s värderingar, normer och standarder. EU måste hålla fast vid sina åtaganden och ge ett tydligt och positivt svar på de objektiva resultat som länderna uppnått i förhållande till de fastställda villkoren. Detta är en strategisk investering inte bara i regionens framtid, utan först och främst i EU:s eget politiska och ekonomiska intresse.

5. EU är fortfarande den främsta externa drivkraften för tillväxt och sysselsättning på västra Balkan. Det är avgörande för regionens framgång att all utländsk ekonomisk verksamhet följer EU:s värderingar, normer och standarder till fullo, framför allt på områden som rättsstatsprincipen, konkurrens, offentlig upphandling, miljö, energi och infrastruktur. **Kinas ökade affärs- och investeringsverksamhet** i regionen kan i princip erbjuda möjligheter. Mycket ofta beaktar dessa investeringar dock inte den socioekonomiska och finansiella hållbarheten. Det är därför viktigt att partnerländerna till fullo genomför andan och de specifika bestämmelserna i stabiliserings- och associeringsavtalen med EU på de ovannämnda områdena och prioriterar de relevanta reformerna i anslutningsprocessen.

II

6. **Turkiet** är fortfarande en viktig partner för Europeiska unionen på områden av gemensamt intresse, allt från migration och bekämpning av terrorism till energi, transport och handel. Rådet (allmänna frågor) noterade i sina slutsatser i juni 2018 att Turkiets anslutningsförhandlingar under rådande förhållanden i praktiken har avstannat och att inga ytterligare kapitel kan komma i fråga för öppnande eller avslutande. De uppgifter som ligger till grund för denna bedömning är fortfarande aktuella. Den turkiska regeringens upprepade åtagande att sträva efter en anslutning till EU har inte omsatts i motsvarande åtgärder och reformer, och EU:s allvarliga oro över den fortsatta negativa utvecklingen när det gäller rättsstatsprincipen, de grundläggande rättigheterna och rättsväsendet har inte stillats.

Efter det att undantagstillståndet hävdades i juli 2018 införde Turkiet många av dess mer repressiva inslag i den gällande lagstiftningen. Det nya presidentsystemet innebar att många av de kontroller och motvikt som fanns tidigare avlägsnades. Detta har lett till en ytterligare politisering av den offentliga förvaltningen och rättsväsendet.

President- och parlamentsvalen i juni 2018 och de kommunala valen i mars 2019 präglades av ett högt valdeltagande. Väljarna hade ett verkligt val trots att det uppenbart saknades förutsättningar för att kandidaterna skulle kunna konkurrera på lika och rättvisa villkor. Det regerande partiet fick en anmärkningsvärd fördel, också genom överdriven uppmärksamhet i både offentliga och privata massmedier med anknytning till staten. Efter de kommunala valen tillkännagav Högsta valrådet att fyra valda borgmästare och ledamöter av kommunfullmäktige i sydöstra Turkiet inte var behöriga att tillträda sina uppdrag, trots att deras kandidaturer hade godkänts före valet. Det ogiltigförklarade också borgmästarvalet i Istanbul och ett omval har utlysts till den 23 juni. Högsta valrådets beslut att utlysa omval i Istanbul och att till borgmästare i enskilda kommuner i sydöstra delen av landet utnämna de kandidater som kom på andra plats utgör källor till allvarlig oro när det gäller respekten för valprocessens laglighet och integritet och för institutionens oberoende i förhållande till politiska påtryckningar. Besluten strider mot själva kärnan i den demokratiska valprocessen, dvs. att säkerställa att folkets vilja följs.

Det har skett en allvarlig tillbakagång när det gäller yttrande-, mötes- och föreningsfriheten. Turkiet måste förbättra det faktiska skyddet av de grundläggande rättigheterna samt anta och genomföra en omfattande, trovärdig reform av rättsväsendet vilken återställer dess oberoende.

Även den allvarliga tillbakagången i den turkiska ekonomin har fortsatt, vilket har lett till djupare oro över marknadsekonomin i landet. Ställda inför ett starkt tryck mot den nationella valutan har de turkiska myndigheterna gjort en rad politiska ingripanden som har inverkat negativt på marknadernas funktion. Positiva åtgärder har vidtagits för att förbättra företagsklimatet, men oron över rättsstatsprincipen har avskräckt investerare.

Det gemensamma uttalandet från EU och Turkiet från mars 2016 fortsätter att ge resultat, och båda parter är fast beslutna att genomföra det. Minskningen av de irreguljära gränspassagera från Turkiet till EU efter det att uttalandet trädde i kraft befestades genom ansträngningar från Turkiets sida. Turkiet har fortsatt sitt enastående arbete med att ge omfattande humanitärt bistånd och stöd till mer än 3,6 miljoner flyktingar från Syrien och omkring 370 000 flyktingar från andra länder. Turkiet och EU har också byggt vidare på det givande samarbetet inom faciliteten för flyktingar i Turkiet. I maj 2019 hade mer än 80 projekt inletts med hjälp av de 6 miljarder euro som EU mobiliserat.

Turkiet välkomnade FN:s förnyade ansatser att samråda med berörda parter om ett eventuellt återupptagande av förhandlingarna när det gäller Cypern. Det är viktigt att bibehålla de framsteg som hittills gjorts i de FN-ledda samtalen om Cypern och att fortsätta förberedelserna för en övergripande, rättvis och hållbar lösning, även i fråga om externa aspekter. Turkiets fortsatta engagemang och bidrag till dessa förhandlingar kommer att ha stor betydelse,

Spänningarna i regionen i samband med en eventuell undersökning av kolväten utanför Cyperns kust har ökat på grund av Turkiets åtgärder och uttalanden som ifrågasätter Republiken Cyperns rätt att utnyttja kolväteresurserna i sin exklusiva ekonomiska zon. I maj 2019 sände Turkiet en borrhullplattform, åtföljd av militära fartyg, till Republiken Cyperns exklusiva ekonomiska zon, vilket ökade spänningarna ytterligare. Kommissionen erinrar om Europeiska rådets uttalande från mars 2018 i vilket Turkiets fortsatta olagliga åtgärder i östra Medelhavet och Egeiska havet kraftigt fördöms. Rådet erinrade även om Turkiets skyldighet att respektera internationell rätt och goda grannförbindelser och uppmanade Turkiet att respektera Cyperns suveräna rätt att undersöka och utnyttja sina naturresurser i enlighet med EU-rätten och internationell rätt. I mars 2019 uppmanade EU Turkiet att avstå från sådana olagliga handlingar, som EU kommer att bemöta på ett lämpligt sätt och i full solidaritet med Cypern.

Turkiet måste utan dröjsmål fullgöra sin skyldighet att till fullo och på ett icke-diskriminerande sätt genomföra tilläggsprotokollet till associeringsavtalet mellan EU och Turkiet och avlägsna alla hinder för den fria rörligheten för varor, exempelvis begränsningarna när det gäller de direkta transportförbindelserna med Cypern. Inga framsteg har gjorts med en normalisering av de bilaterala förbindelserna med Republiken Cypern.

Det operativa samarbetet med Grekland kring migration fortsatte. Spänningarna i Egeiska havet och östra Medelhavet har emellertid undergrävt den regionala stabiliteten och säkerheten. Turkiet har upprepade gånger och i ökande mån kränkt Greklands och Cyperns territorialvatten och luftrum. De bilaterala förbindelserna med flera EU-medlemsstater har förbättrats, särskilt med Österrike, Tyskland och Nederländerna.

7. **Montenegro** öppnade ytterligare två förhandlingskapitel 2018, vilket innebär att totalt 32 kapitel har öppnats, varav tre preliminärt har avslutats. Den övergripande prioriteringen, och nästa milstolpe, är att uppfylla de interimistiska riktmärken om rättsstatsprincipen som fastställs i kapitlen 23 och 24. Efter mer än fem års arbete i detta avseende har Montenegro nått långt i reformen av sin rättsliga och institutionella ram på detta område, med inledande resultat på de flesta områden. När de interimistiska riktmärkena har uppnåtts kommer fastställandet av avslutningsriktmärken att göra det möjligt för EU att tydligt fastställa de krav avseende rättsstatsprincipen som Montenegro måste uppfylla innan de berörda kapitlen kan avslutas. Montenegro kommer dock att kunna nå denna nya fas i anslutningsprocessen när landet väl tar itu med bristerna på framför allt de kritiska områdena mediefrihet, kampen mot korruption och människohandel. Framstegen när det gäller kapitlen om rättsstatsprincipen fortsätter att sätta takten för anslutningsförhandlingarna som helhet.

Montenegros politiska scen är fortfarande polariserad och oppositionen har i stor utsträckning fortsatt sin parlamentsbojkott sedan det förra valet hösten 2016. Anklagelser om korruption och olaglig finansiering av politiska partier i början av 2019 utlöste fredliga protester bland allmänheten. Alla partier har ett gemensamt ansvar att återföra den politiska debatten till parlamentet. Det tillfälliga parlamentsutskottet för ytterligare reformer av vallagarna och annan lagstiftning måste fortfarande nå resultat genom dialog mellan de olika partierna. Goda framsteg har gjorts i fråga om politisk planering, meritbaserad rekrytering och rationalisering av den statliga förvaltningens organisation, medan avpolitiseringen av den offentliga förvaltningen fortfarande är en särskild utmaning, även på lokal nivå. Landet har stärkt sin rättsliga ram om migration och asyl. Montenegros ekonomi har fortsatt att öka i stadig takt. Den offentliga skuldnivån nådde dock nya rekordhöjder. Den privata sektorns utveckling hämmas fortfarande av svagheter i affärsmiljön och rättsväsendet samt en stor förekomst av informellt arbete, vilket återspeglar en dålig genomförandekapacitet inom de centrala statliga institutioner som ansvarar för att hävda rättsstatsprincipen och konkurrensen på marknaden.

8. **Serbien** inledde förhandlingarna om fyra kapitel under rapporteringsperioden, vilket innebär att totalt 16 kapitel har öppnats, varav två preliminärt har avslutats. Framsteg när det gäller rättsstatsprincipen och normaliseringen av förbindelserna med Kosovo är avgörande och kommer även fortsättningsvis att avgöra takten i anslutningsförhandlingarna överlag. Serbien måste öka takten i reformerna av rättsstatsprincipen avsevärt, i synnerhet vad gäller rättsväsendets oberoende, bekämpningen av korruption, mediefrihet, landets hantering av krigsförbrytelser och kampen mot organiserad brottslighet, om landet vill upprätthålla den övergripande balansen i förhandlingarna om EU-anslutning.

Serbiens politiska situation präglas i allt högre grad av polarisering och ett krympande utrymme för olika politiska åsikter. Det finns ett akut behov av att skapa mer utrymme för en verklig debatt över partigränserna för nå fram till en bred proeuropeisk samsyn som är avgörande för landets framsteg på vägen mot EU-medlemskap. Flera oppositionspartier började bojkotta parlamentet i mars 2019. Den regerande koalitionens parlamentariska praxis ledde till en försämring av lagstiftningsdebatten och lagstiftningsgranskningen och undergrävde parlamentets tillsyn över den verkställande makten. Återkommande veckovisa protester mot regeringen inleddes i Belgrad i december 2018 som en reaktion på ett angrepp mot en ledare för oppositionen. Överlag har inga framsteg gjorts när det gäller yttrandefriheten, men en ny mediestrategi har utarbetats på ett öppet och inkluderande sätt. Den måste nu antas och genomföras skyndsamt med tanke på de allvarliga utmaningarna på detta område. Vissa framsteg har gjorts på området

medborgartjänster, men det krävs ansträngningar för att professionalisera och avpolitisera den offentliga förvaltningen. Serbiens förmåga att dra till sig och behålla kvalificerad personal i förvaltningen som handlägger EU-frågor är mycket viktig. Den pågående konstitutionella reformprocessen på grundval av det statligt stödda förslaget från oktober 2018 syftar framför allt till att stärka garantierna för rättsväsendets oberoende i enlighet med europeiska normer. De ekonomiska reformerna har fortsatt att ge resultat, särskilt när det gäller makroekonomisk stabilisering. Pristtrycket fortsatte att vara dämpat och läget på arbetsmarknaden har förbättrats. Stora strukturreformer av den offentliga förvaltningen, skattemyndigheten och statliga bolag har dock framskridit i mycket långsam takt. Den privata sektorn hämmas fortfarande av svagheter i fråga om rättsstatsprincipen och tillsynen av rättvis konkurrens. Serbien har fortsatt att bidra väsentligt till hanteringen av blandade migrationsströmmar till EU.

När det gäller den EU-stödda dialogen med Pristina har Serbien allmänt sett fortsatt sitt engagemang trots att Kosovo infört tulltariffer. Serbien måste göra ytterligare betydande ansträngningar och, särskilt i sina internationella förbindelser, bidra till att skapa ett gynnsamt klimat för ingående av ett övergripande rättsligt bindande avtal med Kosovo. Det brådskar med ett sådant avtal, som är avgörande för att Serbien och Kosovo ska kunna gå vidare på sina respektive vägar mot ett EU-medlemskap.

9. **Nordmakedonien** har gjort stora framsteg när det gäller det strategiska målet integration i EU och Nato. Landet har visat sin beslutsamhet att föra EU:s reformagenda framåt och har nått konkreta och varaktiga resultat, t.ex. i fråga om de villkor som fastställdes i rådets slutsatser från juni 2018 om inledande av anslutningsförhandlingar. Den politiska viljan att gå framåt har konsekvent syns hos regeringen och gradvis även hos oppositionen under rapporteringsperioden, och det har skett en positiv attitydförändring trots de politiska utmaningarna. Dessa strukturreformers hållbarhet är en långsiktig process och kräver ett kontinuerligt engagemang. De relevanta ändringarna av lagstiftningen på dessa områden har i de flesta fall genomförts på ett inkluderande och öppet sätt, med medverkan av oppositionen, det civila samhället och internationella partner. De första konkreta resultaten har uppnåtts i fråga om stärkt oberoende för rättsväsendet och resultat i utredningar, åtal och fällande domar i mål som rör korruption och organiserad brottslighet, även på hög nivå. Dessa ansträngningar måste fortsätta med oförminskad styrka och på ett öppet sätt för att säkerställa att rättsväsendet fungerar professionellt och opartiskt. Den statliga kommissionen för förebyggande av korruption har vidtagit viktiga åtgärder för att proaktivt bekämpa korruption, tillsammans med tjänstemän på hög nivå från hela det politiska spektrumet. Skyddsåtgärder har införts på området underrättelse- och säkerhetstjänster, i samarbete med Nato och strategiska partner, för att förhindra att de tidigare allvarliga problemen återkommer. Ansträngningar har gjorts för att göra den offentliga förvaltningen mer professionell och den statliga kommissionen för förebyggande av korruption har ingripit mot påstått politiserade utnämningar. Överlag har kontrollerna och motvikterna återinförts, vilket befäster demokratin och rättsstatsprincipen i landet. Presidentvalet som hölls den 21 april och den 5 maj 2019 genomfördes under lugna, fredliga och öppna former. Den historiska överenskommelse som nåtts med Grekland satte punkt för en långvarig tvist och är ett exempel på försoning för regionen och Europa som helhet. Kommissionen emotser det fortsatta genomförandet av vänskapsfördraget med Bulgarien. Efter årtal av stagnation var den ekonomiska tillväxten 2,7 % år 2018. Arbetslösheten fortsatte att minska, men är fortfarande hög. Regeringen har antagit inkomstbeskattnings- och pensionsreformer och vidtagit ytterligare åtgärder för att förbättra förvaltningen av de offentliga finanserna och öka insynen. Kompetensbrist, strukturella utmaningar i företagsklimatet och investeringsgap i fråga om

infrastruktur hämmar emellertid konkurrenskraften och integrationen av inhemska företag i globala värdekedjor.

Mot bakgrund av att betydande framsteg har gjorts och att de villkor som rådet enhälligt fastställde i juni 2018 har uppfyllts, rekommenderar kommissionen att rådet nu inleder anslutningsförhandlingar med Nordmakedonien. För att stödja det fortsatta reformarbetet skulle kommissionen vilja tillämpa ett förstärkt tillvägagångssätt för förhandlingskapitlen om rättsväsendet och grundläggande rättigheter och rättvisa, frihet och säkerhet.

- 10. Albanien** har fortsatt att göra goda framsteg och visat en oavbruten beslutsamhet att närma sig EU-målet. Landet har nått konkreta och varaktiga resultat, särskilt i fråga om de villkor som fastställdes i rådets slutsatser i juni 2018 om inledandet av anslutningsförhandlingar, i en ständigt polariserad politisk atmosfär. De flesta oppositionspartierna avstod från sina parlamentariska mandat i februari 2019, men bör på ett konstruktivt sätt igen delta i de demokratiska institutionerna och ansluta sig till en bred europeisk samsyn. Genomförandet av reformen av rättsväsendet har fortsatt oavbrutet, vilket lett till goda framsteg på det hela taget. Det har också lagt grunden för en betydande förstärkning av sektorn och större oberoende, opartiskhet, professionalism och ansvarsskyldighet. Konkreta resultat har uppnåtts när det gäller omprövning av alla domare och åklagare (granskning). Den institutionella omstruktureringen av rättsväsendet har också fortsatt. Nya organ för ett oberoende självstyre för rättsväsendet har inrättats, vilket i sin tur lett till att specialiserade rättsliga och utredande institutioner har bildats för att bekämpa organiserad brottslighet och korruption. De beslutsamma insatserna har fortsatt i bekämpningen av korruption och organiserad brottslighet, bland annat i kampen mot odling av och handel med narkotika, vilket bidragit till påtagliga resultat i fråga om proaktiva utredningar, åtal och fällande domar. Albanien har under de senaste åren visat ett starkt engagemang för att bekämpa produktionen av och handeln med cannabis. Det internationella polissamarbetet, särskilt med EU:s medlemsstater, har också intensifierats och lett till ett antal framgångsrika, storskaliga brottsbekämpande insatser och gripande och åtal av ledare för organiserade brottsnätverk. Hållbara resultat när det gäller proaktiva utredningar, åtal och fällande domar i kampen mot korruption på alla nivåer och i kampen mot organiserad brottslighet är en långsiktig utmaning som fortfarande kräver förstärkta och fortlöpande insatser från Albanien sida, bland annat genom operativt samarbete med EU:s medlemsstater.

Dessutom har reformen av den offentliga förvaltningen fortsatt, med de övergripande målen att öka professionalismen och insynen i rekryteringsförfarandena för den offentliga förvaltningen, samt att stärka det politiska beslutsfattandet genom att konsolidera strukturer för sektorsamordning och inrätta en rättslig ram för konsekvensbedömningar. Åtgärder har vidtagits för att stärka det faktiska skyddet av mänskliga rättigheter, även för personer som tillhör minoriteter och romer, och motarbeta diskriminering. Den ekonomiska tillväxten ökade ytterligare från 3,8 % år 2017 till 4,2 % år 2018 och arbetslösheten och budgetunderskottet minskade, även om nivån fortfarande var hög. Brist på produktivt kunnande, låga utbildningsnivåer och tekniköverföring hämmar landets konkurrenskraft och integration i internationella värdekedjor.

Mot bakgrund av att betydande framsteg har gjorts och att de villkor som rådet enhälligt fastställde i juni 2018 har uppfyllts, rekommenderar kommissionen att rådet nu inleder anslutningsförhandlingar med Albanien. För att stödja det fortsatta reformarbetet skulle kommissionen vilja tillämpa ett förstärkt tillvägagångssätt för förhandlingskapitlen om rättsväsendet och grundläggande rättigheter och rättvisa, frihet och säkerhet. Albanien måste fortsätta att uppvisa hållbara resultat i bekämpningen av korruption på alla nivåer

och i kampen mot organiserad brottslighet. Ett starkare nationellt samförstånd om EU-integrationens överordnade prioritet, vilket överbryggat den nuvarande polariseringen och visar på politisk vilja över partigränserna, är också nödvändigt för att upprätthålla och befästa landets framsteg.

11. I **Kosovo** visade sig den allmänna politiska situationen vara en utmaning. De framsteg som gjorts i fråga om vissa viktiga EU-relaterade reformer överskuggades av regeringens beslut att införa en tull på 100 % på import från Serbien och Bosnien och Hercegovina, i strid med Centraleuropeiska frihandelsavtalet och andan i stabiliserings- och associeringsavtalet. Kosovo bör utan dröjsmål dra tillbaka denna åtgärd och fokusera på att påskynda genomförandet av stabiliserings- och associeringsavtalet, vilket kräver ett starkt samförstånd över partigränserna. Kosovo bör på ett effektivt sätt genomföra den nyligen antagna lagstiftningen om rättsstatsprincipen och den offentliga förvaltningen och slutföra genomförandet av den europeiska reformagendan. Stora insatser krävs för att förhindra politisk inblandning i rekryteringen av högre tjänstemän och mer samordnade insatser krävs för att bekämpa korruption och organiserad brottslighet. Det strider mot de europeiska värderingarna att utnämna personer som dömts för krigsförbrytelser eller korruption/organiserad brottslighet till officiella befattningar. Den höga nivån av korruption och organiserad brottslighet måste angripas på ett beslutsamt sätt, även i norra Kosovo. En viss positiv utveckling har setts i ekonomin, med hållbar tillväxt och vissa förbättringar av företagsklimatet. Åtgärder bör dock vidtas för att öka aktiviteten och sysselsättningen, säkerställa att budgeten överensstämmer med befintliga finanspolitiska regler och för att ta itu med den informella ekonomin.

I juli 2018 bekräftade kommissionen att Kosovo hade uppfyllt alla de riktmärken för viseringsliberalisering som rådet godkänt. I mars 2019 stödde Europaparlamentet kommissionens förslag om viseringsliberalisering vid sin första behandling. Förslaget till viseringsliberalisering är under behandling i rådet och bör behandlas som ett brådskande ärende. Kosovo bör fortsätta sina ansträngningar för att uppfylla alla kriterier, i synnerhet på områdena rättsstatsprincipen och migration.

Överlag har Kosovo fortsatt att engagera sig i den EU-stödda dialogen med Belgrad. Kosovo måste göra ytterligare betydande ansträngningar och bidra till att skapa ett gynnsamt klimat för ingående av ett övergripande rättsligt bindande avtal med Serbien. Det brådskar med ett sådant avtal, som är avgörande för att Kosovo och Serbien ska kunna gå vidare på sina respektive vägar mot ett EU-medlemskap. Kosovos regering måste häva tullarna på import från Serbien och Bosnien och Hercegovina.

IV. BILAGOR

- 1. Slutsats och rekommendation i kommissionens yttrande om Bosnien och Hercegovinas ansökan om medlemskap i Europeiska unionen**
- 2. Sammanfattningar av slutsatserna från rapporterna**
- 3. Genomförandet av strategin för västra Balkan och prioriteringsagendan från Sofia: ökat engagemang från EU:s sida**
- 4. Statistikbilaga**

BILAGA 1 – Slutsats och rekommendation i kommissionens yttrande om Bosnien och Hercegovinas ansökan om medlemskap i Europeiska unionen

Bosnien och Hercegovina uppfyller inte ännu i tillräcklig mån de kriterier som rör stabiliteten hos de institutioner som garanterar demokrati, rättsstatsprincipen, mänskliga rättigheter och respekt för och skydd av minoriteter, som fastställdes av Europeiska rådet vid dess möte i Köpenhamn 1993. I detta avseende måste landet göra stora ansträngningar för att i tillräcklig utsträckning uppfylla dessa kriterier genom att stärka sina institutioner i syfte att garantera demokrati, rättsstatsprincipen, mänskliga rättigheter samt respekt för och skydd av minoriteter. Bosnien och Hercegovina måste anpassa sin konstitutionella ram till europeiska normer och se till att dess institutioner har förmåga att ta sig an EU-skyldigheterna. En decentraliserad statlig struktur är visserligen förenlig med EU-medlemskap, men Bosnien och Hercegovina måste reformera sina institutioner för att på ett effektivt sätt kunna delta i EU:s beslutsfattande och fullt ut genomföra och genomdriva regelverket.

Bosnien och Hercegovina måste förbättra sin valordning och rättsväsendets funktion. Landet bör också stärka förebyggandet och bekämpningen av korruption och organiserad brottslighet, inklusive penningtvätt och terrorism, samt sörja för att gränsförvaltnings-, migrations- och asylsystemen fungerar effektivt. Det måste stärka skyddet av alla medborgares grundläggande rättigheter, även genom att skapa en gynnsam miljö för det civila samhället och försoning samt skydd och inkludering av utsatta grupper. Det måste också slutföra viktiga steg i reformen av den offentliga förvaltningen.

Vad gäller de ekonomiska kriterierna har Bosnien och Hercegovina uppnått en viss grad av makroekonomisk stabilitet. För att kunna bli en fungerande marknadsekonomi, vilket är ett kriterium som fastställdes av Europeiska rådet i Köpenhamn 1993, måste dock Bosnien och Hercegovina ägna särskild uppmärksamhet åt att påskynda sina beslutsförfaranden och förbättra företagsklimatet samt den offentliga sektorns effektivitet och transparens, i synnerhet när det gäller offentliga företag. Landet bör åtgärda hindren för väl fungerande marknadsmekanismer, såsom en svag rättsstatsprincip, betydande byråkrati, korruption, utdragna och onödigt komplicerade administrativa förfaranden och den stora fragmenteringen på landets inre marknad. För att Bosnien och Hercegovina på medellång sikt ska kunna hantera konkurrenstrycket och marknadskrafterna inom unionen måste landet ägna särskild uppmärksamhet åt den låga kvaliteten på utbildningen och den otillräckliga inriktningen på arbetsmarknadens behov, kvaliteten på det fysiska kapitalet, såsom den otillräckligt utvecklade transport- och energiinfrastrukturen och den långsamma anpassningen av landets ekonomiska struktur.

Bosnien och Hercegovinas resultat när det gäller att genomföra skyldigheter enligt stabiliserings- och associeringsavtalet måste förbättras, i synnerhet inrättandet av den parlamentariska delen av avtalet och en nationell plan för antagande av EU:s regelverk.

Bosnien och Hercegovina är på det hela taget i ett tidigt skede när det gäller beredskapen att uppfylla de skyldigheter som följer av ett EU-medlemskap och måste avsevärt påskynda processen för att anpassa sig till EU:s regelverk och genomföra relevant lagstiftning och se till att den efterlevs. Särskild uppmärksamhet bör ägnas områdena fri rörlighet för varor, etableringsfrihet och frihet att tillhandahålla tjänster, informationssamhället och medier, jordbruk och landsbygdsutveckling, fiske, transportpolitik, energi, ekonomisk och monetär politik, statistik, socialpolitik och sysselsättning, näringsliv och industripolitik, regionalpolitik och samordning av strukturinstrument, utbildning och kultur, konsumentskydd och hälsoskydd samt finansiell kontroll.

Bosnien och Hercegovinas anslutning skulle ha en begränsad total inverkan på Europeiska unionens politik och skulle inte påverka unionens förmåga att upprätthålla och fördjupa sin egen utveckling. Samtidigt kan konstaterade funktionella problem inom Bosnien och Hercegovina, i synnerhet i samband med den interna beslutsprocessen samt osäkerhet och överlappningar mellan landets olika regeringsnivåer i fråga om ett antal befogenheter, negativt påverka beslutsprocessen på EU-nivå, framför allt i frågor som kräver enhällighet bland EU:s medlemsstater. Bosnien och Hercegovina bör därför inleda en process för att åtgärda de funktionella problemen för att uppfylla kraven för EU-medlemskap och ta sig an sina tillhörande skyldigheter.

Kommissionen anser att förhandlingar om anslutning till Europeiska unionen bör inledas med Bosnien och Hercegovina när landet har uppnått den nödvändiga nivån av efterlevnad av medlemskapskriterierna och i synnerhet de politiska Köpenhamnskriterierna som kräver stabila institutioner som framför allt garanterar demokrati och rättsstatsprincipen. Bosnien och Hercegovina kommer att behöva förbättra sin rättsliga och institutionella ram i grunden för att uppfylla följande centrala prioriteringar:

Demokrati/funktionalitet

1. Säkerställa att val genomförs i enlighet med europeiska normer genom att genomföra relevanta rekommendationer från OSSE/ODIHR och Venedigkommissionen, garantera insyn i finansieringen av politiska partier och hålla kommunalval i Mostar.
2. Säkerställa goda resultat i fråga om hur samordningsmekanismen för EU-frågor fungerar på alla nivåer, bland annat genom att utarbeta och anta ett nationellt program för antagande av EU:s regelverk.
3. Se till att den parlamentariska stabiliserings- och associeringskommittén fungerar som den ska.
4. Förbättra den institutionella ramen i grunden, även på konstitutionell nivå, i syfte att göra följande:
 - a) Garantera rättsäkerhet i fråga om fördelningen av befogenheter mellan olika regeringsnivåer.
 - b) Införa en ersättningsklausul som gör det möjligt för staten att vid anslutningen tillfälligt utöva befogenheter på andra regeringsnivåer för att förhindra och åtgärda överträdelser av EU-rätten.
 - c) Garantera rättsväsendets oberoende, även oberoendet för dess självregleringsorgan (det höga domar- och åklagarrådet).
 - d) Reformera författningsdomstolen, bland annat genom att behandla frågan om internationella domare och se till att dess beslut verkställs.
 - e) Garantera rättssäkerheten, bland annat genom att inrätta ett rättsligt organ som ansvarar för att se till att lagstiftningen tolkas enhetligt i hela Bosnien och Hercegovina.
 - f) Säkerställa jämlikhet och icke-diskriminering av medborgarna, i synnerhet genom att beakta rättspraxis från Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna i målet Sejdić-Finci.
 - g) Sörja för att alla administrativa organ som ansvarar för genomförandet av EU:s regelverk endast grundar sig på professionalism och avskaffa vetorätten i deras beslutsfattande, i enlighet med EU:s regelverk.
5. Vidta konkreta åtgärder för att främja en miljö som uppmuntrar till försoning för att överbygga arvet från kriget.

Rättsstatsprincipen

6. Förbättra rättsväsendets funktion genom att anta ny lagstiftning om det höga domar-

och åklagarrådet och domstolarna i Bosnien och Hercegovina i enlighet med europeiska normer.

7. Stärka förebyggandet och bekämpningen av korruption och organiserad brottslighet, inklusive penningtvätt och terrorism, i synnerhet genom att
 - a) anta och genomföra lagstiftning om intressekonflikter och skydd av visselblåsare,
 - b) säkerställa att korruptionsbekämpande organ fungerar effektivt och samordnas,
 - c) anpassa lagstiftningen och stärka kapaciteten för offentlig upphandling,
 - d) sörja för ett effektivt samarbete mellan brottsbekämpande organ och åklagarmyndigheter,
 - e) visa på framsteg när det gäller att uppnå resultat i fråga om proaktiva utredningar, åtal och fällande domar mot organiserad brottslighet och korruption, även på hög nivå,
 - f) avpolitiserat och omstrukturera offentliga företag och säkerställa insyn i privatiseringsprocesser.
8. Sörja för effektiv samordning på alla nivåer av gränsförvaltnings- och migrationshanteringskapaciteten samt se till att asylsystemet fungerar väl.

Grundläggande rättigheter

9. Stärka skyddet av alla medborgares rättigheter, i synnerhet genom att säkerställa genomförandet av lagstiftningen om icke-diskriminering och jämställdhet.
10. Säkerställa rätten till liv och förbud mot tortyr, i synnerhet genom att a) avskaffa hänvisningen till dödsstraff i enheten Republika Srpskas författning och b) utse en nationell förebyggande mekanism mot tortyr och misshandel.
11. Sörja för en gynnsam miljö för det civila samhället, i synnerhet genom att upprätthålla europeiska normer för föreningsfrihet och mötesfrihet.
12. Garantera yttrande- och mediefriheten och skyddet av journalister, i synnerhet genom att a) säkerställa lämplig rättslig uppföljning av hot och våld mot journalister och medieförarbetare, och b) sörja för den ekonomiska hållbarheten i systemet för radio och tv i allmänhetens tjänst.
13. Förbättra skyddet och integrationen av utsatta grupper, i synnerhet personer med funktionsnedsättning, barn, hbtq-personer, romer, frihetsberövade personer, migranter och asylsökande samt fördrivna personer och flyktingar i enlighet med målet att stänga bilaga VII i Daytonavtalet.

Reform av den offentliga förvaltningen

14. Slutföra viktiga steg i reformen av den offentliga förvaltningen för att förbättra den offentliga förvaltningens övergripande funktion genom att säkerställa en professionell och avpolitiserad offentlig förvaltning och en samordnad landsomfattande strategi för beslutsfattande.

Kommissionen uppmanar Bosnien och Hercegovina att på alla regeringsnivåer komma överens om och genomföra socioekonomiska reformåtgärder, i enlighet med de politiska riktlinjerna för programmet för ekonomiska reformer.

Kommissionen uppmanar också Bosnien och Hercegovina att fortsätta att delta i det regionala samarbetet och stärka de bilaterala förbindelserna med grannländerna, bland annat genom att ingå gränsavtal och sträva efter en varaktig försoning på västra Balkan.

Kommissionen rekommenderar rådet att diskutera detta yttrande och uppföljningen av de viktigaste prioriteringarna ovan efter regeringsbildningen i Bosnien och Hercegovina.

Kommissionen kommer att övervaka Bosnien och Hercegovinas framsteg inom ramen för den institutionella ramen för stabiliserings- och associeringsavtalet och kommer att fortsätta att stödja landet ekonomiskt inom ramen för instrumentet för stöd inför anslutningen.

Kommissionen kommer att lägga fram en rapport om Bosnien och Hercegovina som en del av utvidgningspaketet 2020 och kommer där att se över genomförandet av de viktigaste prioriteringarna ovan med tanke på landets nästa steg på vägen mot EU-medlemskap.

BILAGA 2 – Sammanfattningar av slutsatserna från rapporterna

Turkiet

Det undantagstillstånd som infördes den 15 juli 2016, i efterdyningarna av kuppförsocket, upphörde den 18 juli 2018, då den sista förlängningen löpte ut, men omedelbart därefter antog det turkiska parlamentet en lag som bibehöll många av undantagstillståndets bestämmelser för ytterligare tre år framåt. Lagen begränsar vissa grundläggande friheter, och möjliggör bland annat avskedande av offentliga tjänstemän (inklusive domare), långa frihetsberövanden och begränsningar av rörelsefriheten och mötesfriheten samt utökar befogenheterna för de regeringsutsedda provinsguvernörerna.

EU fördömde omedelbart och kraftfullt kuppförsocket och upprepade sitt fulla stöd för landets demokratiska institutioner. Vidare erkände EU att Turkiet hade ett berättigat behov av att vidta snabba och proportionella åtgärder inför ett sådant allvarligt hot. Omfattningen av och den kollektiva karaktären hos de åtgärder som vidtagits under undantagstillståndet sedan kuppförsocket, såsom omfattande avskedanden, arresteringar och frihetsberövanden, fortsatte emellertid att ge upphov till allvarlig oro.

Under undantagstillståndet utfärdades 36 dekret genom vilka vissa medborgerliga och politiska rättigheter samt rätten till försvar begränsades, polisens befogenheter och åklagarnas befogenheter för utredningar och åtal utvidgades, och det förväntas att mer än 152 000 statligt anställda kommer att avskedas, bland annat akademiker, lärare och offentliga tjänstemän.

Författningsdomstolen har slagit fast att den inte har befogenhet att pröva lagenligheten av dekret som stöder sig på rättsliga befogenheter som utfärdats i samband med undantagstillståndet. Parlamentet har prövat 32 av dem. I maj 2017 inrättade de turkiska myndigheterna en undersökningskommission för åtgärder i samband med undantagstillståndet, som fått till uppgift att granska alla klagomål individuellt.

I maj 2019 hade 126 600 ansökningar om överklagande lämnats in. Av dessa har undersökningskommissionen granskat 70 406. Endast 5 250 har lett till att avskedade fått återinträda i tjänsten, medan 65 156 ansökningar har avvisats. 55 714 ansökningar är under handläggning. Handläggningstiden för ansökningarna ger upphov till farhågor om huruvida varje enskilt fall granskas individuellt. Eftersom det inte hålls några förhandlingar saknas överlag rättsäkerhetsgarantier för de sökande, och beslut fattas på grundval av de skriftliga handlingar som rör den ursprungliga uppsägningen, vilket innebär att det kan ifrågasättas i vilken utsträckning undersökningskommissionen är ett effektivt rättsmedel.

I och med att undantagstillståndet upphört har Turkiet dragit tillbaka sina undantag från Europakonventionen om de mänskliga rättigheterna och från den internationella konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter. Det övervakningsförfarande som Europarådets parlamentariska församling återupptog i april 2017 kvarstår dock i sin helhet.

Utöver undersökningskommissionen för åtgärder i samband med undantagstillståndet har Turkiets förmåga ytterligare undergrävts när det gäller att säkerställa effektiva inhemska rättsmedel i den mening som Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna avser. Flera domar som avgjorts till prominenta svarandes fördel, bl.a. människorättsförsvarare, har snabbt ändrats av en annan eller till och med av samma domstol, i vissa fall efter synpunkter från den verkställande makten.

Många människorättsförsvarare, aktivister i det civila samhället, företrädare för massmedier, akademiker, politiker, läkare, advokater, domare samt homosexuella, bisexuella, transpersoner och intersexuella (hbti) hålls fortfarande i förvar – ibland utan åtal – och utsätts för smutskastningskampanjer av massmedier och högt uppsatta politiker. Utrymmet för

organisationer i det civila samhället som arbetar med grundläggande rättigheter och friheter har minskat ytterligare, bland annat genom införande av ytterligare administrativa hinder. De rättighetsbaserade organisationerna som lades ned under undantagstillståndet har inte erbjudits något rättsmedel med avseende på förverkande. Sedan oktober 2018, då parlamentets arbetsordning ändrades, är det civila samhällets organisationer uteslutna från lagstiftningsprocessen i utskotten. Det finns inte några inkluderande mekanismer för bredast möjliga samråd i hela samhället.

Turkiet måste fortfarande vidta åtgärder vad gäller viktiga rekommendationer från Europarådet och dess organ. Anklagelser om oegentligheter bör prövas individuellt genom insynsvänliga förfaranden. Individuellt straffrättsligt ansvar kan endast utkrävas med full respekt för principen om maktodelning, domstolsväsendets fullständiga oberoende och varje individs rätt till en rättvis rättegång.

Det nya presidentsystemet innebär att makten centraliserats till den verkställande makten och att parlamentets lagstiftande funktion och tillsynsfunktion har inskränkts betydligt. Sedan juli 2018 har parlamentet antagit 17 rättsakter, däribland kontroversiella ändringar av parlamentets arbetsordning. Ministrarna infinner sig inte längre i parlamentet, och ledamöterna kan endast ställa skriftliga frågor till dem.

Den ökande politiska polariseringen, särskilt inför de kommunala valen i mars 2019, fortsätter att förhindra en konstruktiv parlamentarisk dialog. Marginaliseringen av oppositionen, i synnerhet HDP (Folkets demokratiska parti), fortsätter, och många av HDP:s parlamentsledamöter har frihetsberövats. De långvariga bristerna i systemet för parlamentarisk immunitet har inte åtgärdats.

President- och parlamentsvalen i juni 2018 och de kommunala valen i mars 2019 präglades av ett högt valdeltagande. Väljarna hade ett verkligt val trots att det saknades förutsättningar för att kandidaterna skulle kunna konkurrera på lika villkor. Det regerande partiet fick en anmärkningsvärd fördel, vilket också avspeglades i överdriven uppmärksamhet i både offentliga och privata massmedier med anknytning till staten. Efter de kommunala valen tillkännagav Högsta valrådet att fyra valda borgmästare och ledamöter av kommunfullmäktige i sydöstra Turkiet inte var behöriga att tillträda sina uppdrag, trots att deras kandidaturer hade godkänts före valet. Det ogiltigförklarade också borgmästarvalet i Istanbul och ett omval har utlysts till den 23 juni. Högsta valrådets beslut att utlysa omval i Istanbul och att till borgmästare i enskilda kommuner i sydöstra delen av landet utnämna de kandidater som kom på andra plats utgör källor till allvarlig oro när det gäller respekten för valprocessens laglighet och integritet och för institutionens oberoende i förhållande till politiska påtryckningar. Besluten strider mot det grundläggande syftet med en demokratisk valprocess, dvs. att säkerställa att folkets vilja följs. Oppositionspartierna motsatte sig kraftigt ogiltigförklaringen av borgmästarvalet i Istanbul och utlysandet av omval.

I och med att presidentsystemet har trätt i kraft fullt ut har den verkställande och den statliga förvaltningen förändrats. Presidentsystemet, vilket inbegriper ett avskaffande av premiärministerposten och andra funktioner såsom understatssekreterarna på ministerierna, har lett till en ökad politisering av den offentliga förvaltningen. Presidenten har nu befogenhet att utse cheferna för de allra flesta offentliga tillsynsmyndigheterna.

Före de kommunala valen i mars 2019 skedde fortsatta gripanden och uppsägningar av lokala politiker samt godtyckliga utnämningar av förvaltare. Väljarna berövades härigenom den politiska representationen på lokal nivå och den lokala demokratin löpte risk att skadas på ett allvarligt sätt.

Regeringen har ändrat den rättsliga ramen för förbindelserna mellan det civila och militären och väsentligen ökat den verkställande maktens befogenheter över militären och därmed stärkt den civila tillsynen. Som en del av de konstitutionella ändringarna avskaffades i praktiken de högre militärdomstolarna, men militären och underrättelsetjänsten saknar fortfarande tillräcklig ansvarsskyldighet gentemot parlamentet och säkerhetspersonalen fortsätter att ha ett omfattande rättsligt skydd. Parlamentets utskott för tillsyn över brottsbekämpningen har förblivit ineffektivt. Den rättsliga ramen för övervakning av militära utgifter har ännu inte förbättrats.

Situationen i den sydöstra delen av landet har fortsatt att utgöra en utmaning, trots en förbättrad säkerhetsmiljö. Regeringen fortsatte sina säkerhetsinsatser mot bakgrund av de återkommande våldsdåd som utförts av Kurdistans arbetarparti (PKK), som står kvar på EU:s förteckning över personer, grupper och enheter som är inblandade i terroristhandlingar. Även om regeringen har en legitim rätt att bekämpa terrorism, är det även dess ansvar att säkerställa att detta görs i överensstämmelse med rättsstatsprincipen, mänskliga rättigheter och grundläggande friheter. Åtgärder mot terrorism måste vara proportionella. Trots att viss återuppbyggnad har skett har endast ett fåtal internt fördrivna personer fått ersättning. Det har inte gjorts några synliga framsteg när det gäller att återuppta en trovärdig politisk process för att åstadkomma en fredlig och hållbar lösning.

Turkiet är måttligt förberett när det gäller **reformen av den offentliga förvaltningen**, och det har skett en allvarlig tillbakagång när det gäller de offentliga tjänsterna och personalförvaltningen, vilket också har påverkat den politiska utvecklingen och ansvarsskyldigheten. Förändringarna av systemet för offentliganställda har ytterligare ökat politiseringen av förvaltningen. Meritbaserade, konkurrensutsatta utnämningförfaranden för högre cheftjänster är fortfarande ett undantag. På grund av de allvarliga förfarandemässiga bristerna kan det ifrågasättas i vilken utsträckning undersökningskommissionen för åtgärder i samband med undantagstillståndet kan anses som ett effektivt rättsmedel för de offentliga tjänstemän som avskedats.

Turkiets **rättssystem** befinner sig på ett tidigt stadium i förberedelserna. Det har skett en ytterligare allvarlig tillbakagång och rekommendationerna i tidigare rapporter har inte godtagits eller genomförts. Det politiska trycket på domare och åklagare och omplaceringarna av ett stort antal domare och åklagare mot deras vilja fortsatte. Detta har en fortsatt negativ inverkan på rättsväsendets oberoende samt övergripande kvalitet och effektivitet. Den omfattande rekryteringen av nya domare och åklagare inom det nuvarande systemet är oroande eftersom inga åtgärder har vidtagits för att komma till rätta med bristen på objektiva, meritbaserade, enhetliga och i förväg fastställda kriterier för rekryteringen och befordran. Turkiets rättsakademi har genom ett presidentdekret inrättats på nytt, efter att tidigare ha varit stängd under undantagstillståndet. Den förlamande effekten av uppsägningarna och de påtvingade omplaceringarna av domare och åklagare märks fortfarande och riskerar att leda till omfattande själv censur. Inga åtgärder har vidtagits för att återställa de rättsliga garantierna för att säkerställa rättsväsendets oberoende från den verkställande makten eller för att stärka oberoendet för rådet för domare och åklagare. En strategi för reform av rättsväsendet för perioden 2019–2023 aviserades i augusti 2018 men har ännu inte antagits. Turkiet har samrått med Europarådet och kommissionen om utkastet till strategi.

Turkiet befinner sig i ett tidigt skede i **kampen mot korruption**. Det har skett en tillbakagång, eftersom förebyggande organ som avvecklats inte har ersatts av ett oberoende organ i enlighet med Förenta nationernas konvention mot korruption som Turkiet är part i. Både den rättsliga och den institutionella ramen medger fortfarande otillbörligt inflytande från den verkställande makten på utredningen och lagföringen av högprofilerade

korruptionsärenden. De ändringar av lagstiftningen som planerats i tidigare strategier mot korruption har inte genomförts. Lagstiftningen om offentlig upphandling är fortfarande oförenlig med EU:s regelverk och undantagen avseende lagen om offentlig upphandling har ökat ytterligare. Avsaknaden av en kraftfull strategi och handlingsplan mot korruption är ett tydligt tecken på att det inte finns politisk vilja att bekämpa korruption på ett beslutsamt sätt. Det finns inget permanent, funktionellt oberoende organ för korruptionsbekämpning, ingen specialiserad åklagarmyndighet som kan leda korruptionsutredningar och endast ett fåtal specialdomstolar. Allmänt taget är korruptionen utbredd och fortsätter att utgöra ett orosmoment.

Turkiet har nått en viss nivå av förberedelse i **kampen mot organiserad brottslighet**. Landet måste förbättra sin lagstiftning om it-brottslighet, förverkande av tillgångar och vittnesskydd. Det turkiska uppgiftsskyddet är fortfarande inte förenligt med europeiska normer och kommer att behöva ses över för att säkerställa genomförandet av det operativa avtal med Europol som för närvarande är under förhandling. Turkiet bör utarbeta och genomföra en mer omfattande och enhetlig rättslig ram för förverkande av vinning av brott och förbättra sin kapacitet att förvalta frysta tillgångar.

Turkiet har gjort goda framsteg vad gäller **migrations- och asylpolitiken** och har bibehållit sitt engagemang för genomförandet av det gemensamma uttalandet från EU och Turkiet från mars 2016. Minskningen av de irreguljära gränspassagera från Turkiet till Egeiska öarna efter det att uttalandet trädde i kraft befästes genom ytterligare ansträngningar från Turkiets brottsbekämpande organ. Turkiet har fortsatt sitt enastående arbete med att ge ett omfattande humanitärt bistånd och stöd utan tidigare motstycke till mer än 3,6 miljoner registrerade flyktingar från Syrien och omkring 370 000 registrerade flyktingar från andra länder, vilket innebär att Turkiet står värd för den största flyktingbefolkningen i världen. Turkiet har inrättat sju arbetsgrupper som ska utföra arbete av teknisk karaktär med de kvarstående riktmärkena i dialogen om viseringsliberalisering. Inga framsteg har dock gjorts när det gäller att harmonisera den turkiska viseringspolitiken med EU:s gemensamma viseringspolitik.

Den allvarliga tillbakagången fortsätter när det gäller **mänskliga och grundläggande rättigheter**. Även om den rättsliga ramen omfattar allmänna garantier om respekt för mänskliga och grundläggande rättigheter måste den fortfarande anpassas till Europakonventionen om de mänskliga rättigheterna och rättspraxis från Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna. Det har skett en allvarlig tillbakagång när det gäller yttrande-, mötes- och föreningsfriheten samt processuella rättigheter och äganderätt. Inga ändringar har gjorts av den lagstiftning som infördes omedelbart efter att undantagstillståndet hävdades. Den har avlägsnat viktiga garantier som skyddade aktivister inom det civila samhället, människorättsförsvarare, journalister, akademiker och andra från övergrepp. Hävdandet av rättigheterna hindras av fragmenteringen och det begränsade oberoendet hos de offentliga institutioner som är ansvariga för att skydda dessa fri- och rättigheter och av avsaknaden av ett oberoende rättsväsende. De fackliga rättigheterna fortsätter att stå under hårt tryck. Inga åtgärder har vidtagits för att utreda, åtala eller straffa dem som varit inblandade i allvarliga kränkningar av de mänskliga rättigheterna under undantagstillståndet. Det har rått ett klimat av hot i hela samhället eftersom undantagstillståndet användes för att minska utrymmet för avvikande eller alternativa åsikter. I december 2018 uppgick det totala antalet personer som satt fängslade utan åtal eller i väntan på rättegång till 57 000, vilket är mer än 20 % av fängelsepopulationen. Det råder trängsel och förhållandena försämrats. De allvarliga inskränkningarna av yttrandefriheten fortsatte, och trenden att författare, användare av sociala medier och andra enskilda, till och med barn, åtalas för förolämpning av presidenten har förstärkts dramatiskt. Bristen på öppenhet när det gäller mediernas ägandeförhållanden ger fortfarande upphov till tvivel om det redaktionella oberoendet.

Romer⁸ har fortfarande mycket dåliga bostäder, saknar ofta grundläggande offentliga tjänster och är ofta beroende av sociala förmåner. Projekten för stadsförnyelse påverkar fortfarande främst deras bosättningar och tvingar hela familjer att flytta. Rättigheterna för de mest utsatta grupperna och för personer som tillhör minoriteter måste skyddas bättre. Könrelaterat våld, diskriminering, hatpropaganda mot minoriteter, hatbrott och kränkningar av hbtqi-personers mänskliga rättigheter är fortfarande ett allvarligt problem.

Turkiet välkomnade FN:s förnyade ansatser att samråda med berörda parter om ett eventuellt återupptagande av förhandlingarna när det gäller Cypern. Spänningarna i regionen i samband med en eventuell undersökning av kolväten utanför Cyperns kust har ökat på grund av Turkiets åtgärder och uttalanden som ifrågasätter Republiken Cyperns rätt att utnyttja kolväteresurserna i Cyperns exklusiva ekonomiska zon. I maj 2019 sände Turkiet en borrhplattform, åtföljd av militära fartyg, till Republiken Cyperns exklusiva ekonomiska zon, vilket ökade spänningarna ytterligare. Kommissionen erinrar om Europeiska rådets uttalande från mars 2018 i vilket Turkiets fortsatta olagliga åtgärder i östra Medelhavet och Egeiska havet kraftigt fördöms. Rådet erinrade även om Turkiets skyldighet att respektera internationell rätt och goda grannförbindelser och uppmanade Turkiet att respektera Cyperns suveräna rätt att undersöka och utnyttja sina naturresurser i enlighet med EU-rätten och internationell rätt. I mars 2019 uppmanade EU Turkiet att avstå från sådana olagliga handlingar, som EU kommer att bemöta på ett lämpligt sätt och i full solidaritet med Cypern.

EU har upprepade gånger poängterat de suveräna rättigheterna för EU:s medlemsstater att t.ex. ingå bilaterala avtal samt undersöka och utnyttja sina naturresurser, i enlighet med EU:s regelverk och folkrätten, bland annat FN:s havsrättskonvention. Turkiet har ännu inte fullgjort sin skyldighet att till fullo och på ett icke-diskriminerande sätt genomföra tilläggsprotokollet till associeringsavtalet mellan EU och Turkiet och har heller inte avlägsnat alla hinder för den fria rörligheten för varor, exempelvis begränsningarna när det gäller de direkta transportförbindelserna med Cypern. Inga framsteg har gjorts med en normalisering av de bilaterala förbindelserna med Republiken Cypern.

Det operativa samarbetet med Grekland rörande migration fortsatte. Spänningarna i Egeiska havet och östra Medelhavet har emellertid inte gynnat goda grannrelationer och har undergrävt den regionala stabiliteten och säkerheten. De bilaterala förbindelserna med flera enskilda EU-medlemsstater har förbättrats, särskilt med Österrike, Tyskland och Nederländerna. Nederländerna och Turkiet normaliserade sina förbindelser. Turkiet har upprepade gånger och i ökande mån kränkt Greklands och Cyperns territorialvatten och lufttrum. En annan källa till allvarlig oro var det sex månader långa frihetsberövandet av två grekiska soldater som hade patrullerat vid landgränsen. Förbindelserna mellan länderna har dock förbättrats avsevärt efter att de släppts fria i augusti 2018 och efter den grekiske premiärministerns besök i Turkiet i februari.

EU har i sammanhanget åter gett uttryck för allvarlig oro och uppmanat Turkiet att undvika alla former av hot eller agerande som direkt riktar sig mot en medlemsstat, eller källor till friktion eller ett agerande som skulle inverka negativt på de goda grannförbindelserna och en fredlig tvistlösning.

När det gäller de **ekonomiska kriterierna** har den allvarliga tillbakagången i den turkiska ekonomin fortsatt, vilket har lett till djupare oro över marknadsekonomin i landet. Den kraftiga försämringen av de externa finansieringsvillkoren under 2018 visar på sårbarheter som byggts upp under flera år. De turkiska myndigheterna har reagerat genom att vidta en rad

⁸ I linje med de europeiska institutionernas terminologi används termen ”romer” här för att hänvisa till ett antal olika grupper, utan att detta i något avseende innebär ett förnekande av dessa gruppers särdrag.

politiska åtgärder som har haft en negativ inverkan på marknadernas funktion, framför allt genom att störa prisbildningen och medföra begränsningar för den fria användningen av utländsk valuta. Oron över de viktigaste ekonomiska institutionernas oberoende har ökat. Underskottet i bytesbalansen nådde en topp under första halvåret 2018, innan en kraftig korrigerande skedde till följd av den försvagade ekonomin och lirans nedgång. Inflationstakten sköt i höjden och överskred målintervallets övre del, till följd av valutakrisen och flera år med hög kredittillväxt, stark penningmängdsutveckling och låga realräntor. Inga framsteg har gjorts för att förbättra insynen i statligt stöd.

Turkiet har gjort vissa framsteg och har nått en god nivå av förberedelse när det gäller att hantera konkurrenstrycket och marknadskrafterna inom EU. Turkiet är väl integrerat med EU-marknaden såväl vad gäller handel som investeringar. Förbättringar gjordes inom energisektorn, och vissa framsteg rapporteras avseende utgifter för forskning och utveckling, utbildning och fysiskt kapital. Det finns dock ihållande problem när det gäller kvaliteten på utbildning och jämställdheten.

När det gäller förmågan att **fullgöra de skyldigheter som följer av ett medlemskap** har Turkiet fortsatt att anpassa sig till EU:s regelverk, även om det sker med måttlig takt. Det har skett fler fall av tillbakagång när det gäller ett antal viktiga aspekter på områdena fri rörlighet för kapital, offentlig upphandling, konkurrens, informationssamhället, ekonomisk och monetär politik samt yttre förbindelser. Turkiet har kommit långt när det gäller bolagsrätt, transeuropeiska nät samt vetenskap och forskning, och har nått en god nivå av förberedelse i fråga om fri rörlighet för varor, immaterialrätt, finansiella tjänster, företagspolitik och industripolitik, konsumentskydd och hälsoskydd, tullunionen och finansiell kontroll. Turkiet är måttligt förberett när det gäller offentlig upphandling, eftersom det fortfarande finns stora luckor i landets anpassning. Turkiet är också måttligt förberett på området fri rörlighet för kapital, statistik, energi, beskattning, ekonomisk och monetär union, regionalpolitik, utbildning och kultur, den gemensamma utrikes- och säkerhetspolitiken och transportpolitiken, där det krävs ytterligare betydande insatser över hela linjen. Turkiet har nått en viss nivå av förberedelse när det gäller konkurrens, jordbruk, livsmedelssäkerhet, veterinära och fytosanitära frågor, socialpolitik och sysselsättning samt miljö och klimatförändring. På dessa områden måste mer långtgående och bättre samordnade strategier utarbetas och genomföras. På alla områden måste mer uppmärksamhet ägnas åt genomförandet av lagstiftningen, samtidigt som det krävs ytterligare betydande framsteg på många områden för att uppnå en anpassning av lagstiftningen till EU:s regelverk, stärka tillsynsmyndigheternas oberoende och bygga upp den administrativa kapaciteten.

Montenegro

När det gäller de **politiska kriterierna** fortsatte rapporteringsperioden att präglas av ett lågt förtroende för valförloppet, vilket måste ses över på ett heltäckande och inkluderande sätt. En tillfällig parlamentarisk kommitté för reform av vallagstiftningen och annan lagstiftning inrättades hösten 2018, bland annat för detta ändamål. Kommittén måste dock fortsätta arbetet med att uppfylla sitt ambitiösa uppdrag. Presidentval och lokala val ägde rum i elva kommuner och i en stadskommun under rapporteringsperioden. Lokala val har fortsatt att genomföras efter ett rullande schema, vilket försvårar internationell valobservation och lämnar stort utrymme för påståenden om oegentligheter, som inte kan bedömas på ett oberoende sätt.

Den politiska scenen är fortfarande splittrad, polariserad och präglas av brist på verklig politisk dialog. Begränsade framsteg gjordes med att återupprätta den politiska dialogen i parlamentet under 2018 i och med att majoriteten av oppositionspartierna tillfälligt och delvis

återvända till parlamentet och den tillfälliga parlamentariska kommittén inrättades. Efter frihetsberövandet av en parlamentsledamot från oppositionen i slutet av 2018, och anklagelserna om korruption och olaglig finansiering av politiska partier ("Koverta-affären") i början av 2019, har oppositionen dock i stor utsträckning återgått till sin bojkott av parlamentet. Anklagelserna ledde också till att medborgare mobiliserade sig i form av regelbundna gatuprotester, det gjordes försök att inleda en utomparlamentarisk politisk dialog och oppositionen krävde att en "teknisk" regering skulle bildas.

Alla politiska aktörer har ett ansvar för att den politiska debatten återupptas i parlamentet. För att stärka den parlamentariska ansvarsskyldigheten, tillsynen av den verkställande makten, den demokratiska kontrollen och lagstiftningens kvalitet krävs ett aktivt och konstruktivt deltagande av alla parter. Någon ny utveckling skedde inte i fråga om den politiska och rättsliga uppföljningen av det påstådda missbruket av offentliga medel för partipolitiska syften år 2012. När det gäller den senaste tidens anklagelser har åklagarmyndigheten inlett utredningar i vissa fall, och byrån för bekämpning av korruption har bötfällt det politiska parti som avslöjats ha mottagit olagliga donationer av kontanta medel. Dessa anklagelser kräver ett trovärdigt, oberoende och effektivt institutionellt svar.

Vad gäller styrning föreligger det ett behov av att stärka insynen, de berörda parternas deltagande och regeringens förmåga att genomföra reformer. En ny rättslig ram och metod för strategisk planering bör leda till strategisk planering av bättre kvalitet, bättre övervakning och genomförande. Den rättsliga, institutionella och finansiella miljön för organisationerna i det civila samhället förbättrades. I praktiken återstår dock att se till att organisationerna i det civila samhället verkligen deltar i beslutsprocessen.

Montenegro är måttligt förberett i fråga om reformen av landets **offentliga förvaltning**. Vissa framsteg har gjorts på det hela taget. Goda framsteg har gjorts, särskilt när det gäller ramen för den politiska planeringen på medellång sikt, meritbaserad rekrytering och rationalisering av den statliga förvaltningens organisation. Det krävs dock fortfarande stark politisk vilja för att effektivt ta itu med frågorna om en avpolitisering av den offentliga förvaltningen och optimering av den statliga förvaltningen, en inkluderande och evidensbaserad utformning av politiken, delegering av beslutsfattandet och ledningens ansvarsskyldighet.

Montenegros **rättssystem** är måttligt förberett och vissa framsteg har gjorts. Den rättsliga ram som syftar till att öka rättsväsendets oberoende och professionalism har ännu inte genomförts fullt ut. Institutionernas kapacitet har stärkts.

Montenegro har nått en viss nivå av förberedelse i **kampen mot korruption**. Vissa begränsade framsteg har gjorts under rapporteringsperioden. Korruptionen är dock fortfarande allmänt utbredd inom många områden och utgör fortfarande ett orosmoment. Institutionernas operativa förmåga har förbättrats. Alla institutioner bör emellertid visa en mer proaktiv inställning. Landet måste fortfarande ta sig an utmaningar när det gäller trovärdighet, självständighet och prioriteringarna för korruptionsbekämpningsmyndigheten. Finansiella utredningar och beslag och förverkande av tillgångar måste förbättras. De första resultaten vad gäller utredningar, åtal och slutliga fällande domar i mål om korruption på hög nivå har uppnåtts, men de straffrättsliga åtgärderna mot korruption på hög nivå är fortfarande alltför begränsade. Ytterligare förbättringar i detta avseende är möjliga endast i en miljö där oberoende institutioner är skyddade från otillbörligt inflytande och uppmuntras att utnyttja sina befogenheter till fullo.

I **kampen mot organiserad brottslighet** är Montenegro fortfarande måttligt förberett. Vissa framsteg har gjorts inom det rättsliga samarbetet och på vissa områden i kampen mot organiserad brottslighet. Ett inledande register över utredningar av penningtvätt, finansiella utredningar och utredningar av tillfälliga beslag av tillgångar som härrör från brott har tagits

fram. Det utökade internationella polissamarbetet ger resultat, vilket illustreras av ett antal uppmärksammade internationella operationer, gripanden och narkotikabeslag. Mer måste dock åstadkommas för att uppnå övertygande resultat när det gäller mer komplexa typer av organiserad brottslighet där det finns lokala särintressen, bland annat penningtvätt, människohandel och tobakssmuggling, samt i fråga om beslag av vinning av brott.

Vad gäller **grundläggande rättigheter** har Montenegro ytterligare anpassat sin lagstiftning till EU:s normer. Ombudsmannens och den nationella förebyggande mekanismens kapacitet har förbättrats, men ytterligare insatser krävs för att stärka den institutionella ramen och ett verkningfullt skydd av de mänskliga rättigheterna. Montenegro måste se till att det finns adekvata institutionella mekanismer för att skydda utsatta grupper från diskriminering. Genomförandet av lagstiftningen är fortsatt svagt och den institutionella kapaciteten avseende mänskliga rättigheter måste stärkas ytterligare. Den romska och balkansk-egyptiska minoriteten är fortfarande den mest utsatta och diskriminerade folkgruppen. Könrelaterat våld och våld mot barn är fortfarande ett stort problem.

Montenegro har nått en viss nivå av förberedelse i fråga om **yttrandefrihet**, men inga framsteg har gjorts under rapporteringsperioden. Framstegen är synnerligen begränsade vad gäller utredningar av fall av våld mot journalister. Den senaste tidens politiska inblandning i det nationella rådet för offentliga programföretag och byrån för elektroniska media är mycket oroväckande. Mediabranschen är fortfarande mycket polariserad och det kvarstår utmaningar när det gäller förståelsen för de fria mediernas roll. Självregleringsmekanismerna är fortfarande svaga.

När det gäller de **ekonomiska kriterierna** har Montenegro gjort vissa framsteg och är måttligt förberett i fråga om att utveckla en fungerande marknadsekonomi. Ekonomin fortsatte att expandera i stadig takt och resultaten på arbetsmarknaden förbättrades, även om arbetslösheten förblev hög. Trots en positiv exportutveckling var underskottet i bytesbalansen fortfarande mycket stort till följd av stark inhemsk efterfrågan, och finansierades endast delvis genom nettoinflöden av utländska direktinvesteringar. Den finansiella sektorns kapitaltäcknings- och likviditetskvoter har förbättrats, men små företags tillgång till finansiering hämmas fortfarande av strama utlåningsvillkor. Ansträngningarna för att konsolidera de offentliga finanserna fortsatte under 2018, men underskottsmålet överskreds och den offentliga skulden nådde en rekordhög nivå, delvis på grund av finansieringsbehoven för ett stort motorvägsprojekt som finansierades med hjälp av ett kinesiskt lån. Den privata sektorns utveckling hämmas fortfarande av svagheter i affärsmiljön och rättsväsendet samt en stor förekomst av informellt arbete, vilket återspeglar en dålig genomförandekapacitet inom de centrala statliga institutioner som ansvarar för att hävda rättsstatsprincipen och konkurrensen på marknaden.

Montenegro har gjort vissa framsteg och är måttligt förberett i fråga om att hantera konkurrenstrycket och marknadskrafterna inom unionen. Utvecklingen av infrastrukturen på ett antal områden håller gradvis på att ge förutsättningar för en förbättrad ekonomisk konkurrenskraft. Det krävs dock ytterligare insatser för att förbättra utvecklingen av humankapitalet och minska den bristande överensstämmelsen mellan utbildningsresultat och arbetsmarknadens behov. De lokala företagen måste växa och intensifiera sina ansträngningar för att öka den internationella konkurrenskraften.

När det gäller **goda grannförbindelser och regionalt samarbete** har Montenegro fortsatt att arbeta konstruktivt för bilaterala förbindelser med andra utvidgningsländer och angränsande EU-medlemsstater och deltagit aktivt i det regionala samarbetet.

När det gäller Montenegros **förmåga att fullgöra de skyldigheter som följer av ett medlemskap** har viktigt arbete gjorts med anpassning och förberedelser för genomförandet

av EU:s regelverk inom de flesta områden. Landet har nått en god nivå av förberedelse på områden som bolagsrätt, immaterialrätt, energi och utrikes-, säkerhets- och försvarspolitik. Montenegro är måttligt förberett inom många kapitel, t.ex. fri rörlighet för varor, konkurrenspolitik, jordbruk och landsbygdsutveckling, livsmedelssäkerhet, veterinära och fytosanitära frågor samt företags- och industripolitik. Montenegro har nått en viss nivå av förberedelse på områdena miljö, och klimatförändringar samt socialpolitik och sysselsättning. Goda framsteg har gjorts på områdena etableringsrätt och frihet att tillhandahålla tjänster, immaterialrätt, jordbruk och landsbygdsutveckling samt livsmedelssäkerhet och veterinära och fytosanitära frågor. Framöver bör Montenegro särskilt inrikta sig på konkurrenspolitik, miljö och klimatförändringar samt offentlig upphandling. Förstärkningen av den administrativa kapaciteten för att säkerställa tillämpningen av EU:s regelverk är fortfarande en betydande utmaning för Montenegro. Montenegro har fortsatt att anpassa sig till alla politiska ståndpunkter och förklaringar inom EU:s gemensamma utrikes- och säkerhetspolitik.

På **migrationsområdet** drabbades Montenegro av en kraftig ökning av den irreguljära migrationen, eftersom det regionala migrationsflödet delvis försköts till den så kallade kustrutten genom Albanien, Montenegro och Bosnien och Hercegovina. De montenegrinska myndigheterna grep 4 753 irreguljära migranter (en ökning med 460 % jämfört med 2017), vilket satte landets mottagningskapacitet och administrativa kapacitet under stark press. Den rättsliga ramen har stärkts ytterligare genom ikraftträdandet av ett viktigt rättsligt paket om migration och asyl, samtidigt som vissa åtgärder vidtagits för att öka mottagningskapaciteten och den operativa kapaciteten. Viktiga gränssamarbetsavtal med grannländerna har undertecknats och statusavtalet med EU om den europeiska gräns- och kustbevakningen har paraferats. Under nästa rapporteringsperiod bör Montenegro ytterligare stärka kapaciteten att hantera blandade migrationsströmmar och integrationen av flyktingar, och fortsätta att öka de mänskliga och materiella resurserna för gränsförvaltning och ett system för registrering av migranter.

Serbien

När det gäller de **politiska kriterierna** finns det ett akut behov av att skapa mer utrymme för en verklig debatt över partigränserna för nå fram till en bred proeuropeisk samsyn som är avgörande för landets framsteg på vägen mot EU-medlemskap. Flera oppositionspartier inledde en bojkott av parlamentet i början av 2019. Den regerande koalitions parlamentariska praxis ledde till en försämring av lagstiftningsdebatten och lagstiftningsgranskningen och undergrävde parlamentets tillsyn över den verkställande makten.

Återkommande veckovisa protester mot regeringen inleddes i Belgrad i december 2018 som en reaktion på ett angrepp mot en ledare för oppositionen. De allmänna fredliga protesterna, med krav på mediefrihet och fria och rättvisa val, växte med tiden. Flera oppositionspartier har meddelat sin avsikt att bojkotta parlamentsvalen om inte deras krav på fria och rättvisa val uppfylls. Serbien måste ha som prioritering att till fullo följa alla rekommendationer rörande val som framförts av internationella observatörer.

Serbien är måttligt förberett i fråga om reformer av **den offentliga förvaltningen**. Vissa framsteg har gjorts på området tillhandahållande av tjänster och genom antagandet av flera nya lagar. Det politiska inflytandet över utnämningar till högre chefstjänster är fortfarande ett allvarligt problem, särskilt när det gäller det alltför stora antalet chefer i verkställande ställning. Serbiens förmåga att dra till sig och behålla kvalificerad personal i förvaltningen som handlägger EU-frågor är mycket viktig. Ett samordnat övervaknings- och

rapporteringsystem för reformstrategin för den offentliga förvaltningen och ett reformprogram för förvaltningen av de offentliga finanserna har ännu inte fastställts.

Serbiens **rättssystem** har nått en viss nivå av förberedelse. Vissa framsteg har gjorts under rapporteringsperioden. Förra årets rekommendationer har följts bara delvis. Vissa framsteg har gjorts när det gäller att minska antalet gamla verkställighetsärenden och följa upp åtgärder för att harmonisera domstolspraxis. Den konstitutionella reformprocessen, som syftar till att anpassa konstitutionen till europeiska normer för rättsväsendet, pågår. Efter antagandet av ändringarna av konstitutionen behöver systemet för utnämning och utvärdering av domare och åklagare ses över för att möjliggöra helt meritbaserad anställning och karriärutveckling inom rättsväsendet. För närvarande utgör möjligheterna till politiskt inflytande fortfarande ett problem.

Serbien har nått en viss nivå av förberedelse i **kampen mot korruption**. Begränsade framsteg har gjorts. De korruptionsförebyggande reformerna har inte gett några mätbara effekter. En reviderad lag om förebyggande av korruption (även kallad lagen om korruptionsbekämpningsmyndigheten) antogs i maj 2019. På området bekämpning av korruption pågår genomförandet av lagen om statliga myndigheters organisation och jurisdiktion när det gäller att bekämpa organiserad brottslighet, terrorism och korruption, som trädde i kraft i mars 2018, men det är för tidigt att bedöma dess effekter fullt ut. De brottsbekämpande och rättsliga myndigheterna måste fortfarande etablera trovärdiga resultat när det gäller operativt oberoende åtal och ärenden som rör korruption på hög nivå. På det hela taget är korruptionen utbredd på många områden och utgör fortfarande ett orosmoment.

Serbien har nått en viss nivå av förberedelse i **kampen mot organiserad brottslighet**. Vissa framsteg har gjorts under rapporteringsperioden. Serbien har börjat genomföra det nya ekonomiska kapitlet i strafflagen och lagen om statliga myndigheters organisation och jurisdiktion när det gäller kampen mot organiserad brottslighet, terrorism och korruption, och har antagit en strategi mot it-brottslighet för perioden 2019–2023. Samtidigt har inga framsteg gjorts när det gäller att följa rekommendationerna i den föregående rapporten. Serbien har ännu inte uppvisat övertygande resultat när det gäller effektiva utredningar, åtal och slutliga fällande domar i mål som rör organiserad brottslighet, inklusive ekonomiska utredningar som lett till att tillgångar frysts och beslagtogs. Antalet fällande domar när det gäller organiserad brottslighet (särskilt i kampen mot människohandel) är fortfarande lågt.

Den rättsliga och institutionella ramen för att upprätthålla de **grundläggande rättigheterna** är i stort sett på plats. Ändringar som förbättrar den rättsliga ramen för nationella minoriteter har antagits. Ett konsekvent och effektivt genomförande av lagstiftning och politik måste säkerställas. Även om Serbien har nått en viss nivå av förberedelse har inga framsteg gjorts i fråga om **yttrandefriheten**. Denna brist på framsteg utgör nu en källa till allvarlig oro. En ny mediestrategi har utarbetats på ett öppet och inkluderande sätt, och bör antas och omsättas i praktiken. Serbien måste intensifiera sina åtgärder för att skydda rättigheterna för personer som utsätts för diskriminering, däribland hbtq-personer, personer med funktionsnedsättning, personer med hiv/aids och andra utsatta personer.

När det gäller de **ekonomiska kriterierna** har Serbien gjort vissa framsteg och är måttligt förberett i fråga om att utveckla en fungerande marknadsekonomi. De externa obalanserna ökar, även om finansieringen av dem har varit sund. Pristrycket har förblivit dämpat och inflationen låg. Betydande finanspolitiska anpassningar under tidigare år har avsevärt förbättrat skuldållbarheten. Stabiliteten i den finansiella sektorn har bibehållits och resultaten på arbetsmarknaden har förbättrats, med undantag för det relativa arbetskraftstalet för unga, som har minskat. De omfattande strukturreformerna av den offentliga förvaltningen, skattemyndigheten och statsägda företag har långsamt gått framåt och lett till att de länge varit

ineffektiva. Myndigheterna åtgärdar svagheter i budgetramen och dess förvaltning i långsam takt. Statens inflytande på ekonomin är fortfarande kraftigt. Den privata sektorn är underutvecklad och hämmas av problem i fråga om rättsstaten och säkerställandet av sund konkurrens.

Serbien har gjort vissa framsteg och är måttligt förberett när det gäller att hantera konkurrenstrycket och marknadskrafterna inom unionen. Ekonomins struktur förbättrades ytterligare och den ekonomiska integrationen med EU har förblivit hög. Trots vissa framsteg uppfyller utbildningen inte till fullo arbetsmarknadens behov när det gäller kvalitet, jämlikhet och relevans. Investeringarna har ökat men är efter år av underinvesteringar fortfarande otillräckliga för att åtgärda brister i infrastrukturen. Även om kostnaden för lån till små och medelstora företag har minskat på senare tid står företagen fortfarande inför en rad utmaningar, bland annat ett instabilt företagsklimat och illojal konkurrens.

Sammantaget har Serbien vidmakthållit sitt engagemang vad gäller bilaterala relationer med andra utvidgningsländer och EU-grannländer och har deltagit aktivt i det **regionala samarbetet**. Eftersom Serbien tilldelats sätet för transportgemenskapens sekretariat bör landet nu tillhandahålla ytterligare stöd för att se till att sekretariatet har förutsättningar att snabbt påbörja sin verksamhet.

När det gäller **normaliseringen av förbindelserna med Kosovo** har Serbien fortsatt att delta i dialogen och visat återhållsamhet i sitt svar på införandet av tullar. Serbien måste dock göra betydande ansträngningar, särskilt i sina internationella förbindelser, för att skapa ett gynnsamt klimat för ingående av ett rättsligt bindande avtal med Kosovo. Det brådskar med ett sådant avtal, som är avgörande för att Serbien och Kosovo ska kunna gå vidare på sina respektive vägar mot ett EU-medlemskap.

Vad gäller landets förmåga att **fullgöra de skyldigheter som följer av ett medlemskap** har Serbien fortsatt arbetet med att anpassa sin lagstiftning på alla områden till EU:s regelverk. Tillräckliga finansiella och mänskliga resurser samt sunda strategiska ramar kommer att vara avgörande för reformtakten. Serbien har nått en god nivå av förberedelse på vissa områden såsom bolagsrätt, immaterialrätt, transportpolitik, vetenskap och forskning, utbildning och kultur samt tullar. Serbien har förbättrat kopplingen mellan landets investeringsplanering och genomförande av budgeten, men måste fortfarande utveckla en enda mekanism för prioritering av samtliga investeringar oberoende av finansieringskälla i enlighet med regeringens reformprogram för förvaltningen av de offentliga finanserna. Inom områden såsom offentlig upphandling, statistik, yttre förbindelser, socialpolitik och sysselsättning, penningpolitik och finansiella tjänster är Serbien måttligt förberett. Serbien har fortsatt att göra goda framsteg inom jordbruket och anpassningen till EU:s regelverk på transportområdet, medan begränsade framsteg har noterats på energiområdet. Politikområdena miljö och klimatförändringar har ännu inte fått tillräcklig uppmärksamhet.

Serbien måste som en prioritering lösa frågor om bristande efterlevnad av stabiliserings- och associeringsavtalet, särskilt avseende kontrollen av statligt stöd, den skattemässiga diskrimineringen av importerade spritdrycker och begränsningen av konkurrensen i det kortbaserade betalningssystemet. Serbien måste successivt anpassa sin utrikes- och säkerhetspolitik till EU:s gemensamma utrikes- och säkerhetspolitik under perioden fram till en anslutning.

Serbien har fortsatt att hantera effekterna av de **blandade migrationsströmmarna** till EU, som har stabiliserats under 2018. Serbien har gjort vissa framsteg när det gäller genomförandet av strategin för integrerad gränsförvaltning. Statusavtalet med EU om den europeiska gräns- och kustbevakningen har paraferats. Strategin och handlingsplanen för att motverka irreguljär migration har antagits. Serbien måste respektera skyldigheten att återta

tredjelandsmedborgare inom ramen för återtagandeavtalet mellan EU och Serbien. Serbien bör dessutom avstå från att ytterligare avvika från EU:s viseringspolitik.

Nordmakedonien

När det gäller de politiska kriterierna har Nordmakedonien fortsatt att hålla en stadig takt med genomförandet av EU-reformerna under hela rapporteringsperioden. Regeringen har vidtagit åtgärder för att återinföra kontroller och motvikter och för att stärka demokratin och rättsstaten. Landet har fortsatt att genomgå genomgripande förändringar i en inkluderande och öppen politisk atmosfär. Landet har fortsatt att visa konkreta resultat på viktiga områden som anges i rådets slutsatser, såsom rättsväsendet, kampen mot korruption och organiserad brottslighet, reformen av underrättelsetjänsterna, och den offentliga förvaltningen. Kompromisskulturen i det politiska landskapet har förbättrats genom regeringens ansträngningar att nå ut till alla berörda parter, inklusive oppositionen och det civila samhället, på ett inkluderande och öppet sätt. Efter undertecknandet av det historiska avtal som uppnåddes med Grekland i juni 2018 (även kallat *Prespaavtalet*) hölls en rådgivande folkomröstning i september 2018, där en överväldigande majoritet av väljarna röstade för medlemskap i EU och Nato genom att godta Prespaavtalet. Presidentvalet var välorganiserat och de grundläggande friheterna respekterades, vilket gjorde det möjligt för medborgarna att göra välgrundade val mellan kandidaterna. Parlamentet har förbättrat sitt resultat som ett forum för en konstruktiv politisk dialog och stärkt sina tillsyns- och lagstiftningsfunktioner, bland annat genom att begränsa användningen av snabbförfaranden.

Situationen mellan olika etniska grupper har på det hela taget förblivit lugn, trots vissa tillfälliga spänningar. Regeringen har visat sitt engagemang för att öka förtroendet mellan olika folkgrupper. Ohrid-ramavtalet, som fick slut på 2001 års konflikt och utgör ramen för bevarandet av samhällets multi-etniska karaktär, nämns i ingressen till konstitutionen och fortsätter att genomföras.

Verksamhetsklimatet för det civila samhällets organisationer har fortsatt att förbättras. Det civila samhället har fortsatt att spela en konstruktiv roll genom att stödja demokratiska processer. Strategiska dokument har antagits som ger vägledning om samarbetet mellan regeringen och det civila samhället. Både statliga och icke-statliga aktörer bör sträva efter ett meningsfullt samråd.

När det gäller reformen av underrättelsetjänsterna har Nordmakedonien gjort goda framsteg. Efter reformen av systemet för avlyssning av kommunikationer fungerar den nya operativa tekniska myndigheten fullt ut. Landet har också inlett en reform av sina underrättelsetjänster i samarbete med Nato och andra partner. För inrättandet av en ny nationell säkerhetsmyndighet har en modell valts och den rättsliga ramen antagits.

Nordmakedonien är måttligt förberett i fråga om reformen av landets **offentliga förvaltning**. Goda framsteg har gjorts, särskilt när det gäller genomförandet av den strategiska ramen för reformen av den offentliga förvaltningen, förbättrade offentliga samråd och ökad insyn i det politiska beslutsfattandet samt utarbetandet och samordningen av politiken. Åtgärder har vidtagits för att komma till rätta med påstådda politiserade utnämningar. Det krävs dock ytterligare ansträngningar för att stärka förvaltningens ansvarsskyldighet och förhindra att förvaltningen politiseras. Det är fortfarande viktigt att principerna om öppenhet, meriter och rättvis representation respekteras.

Landets **rättssystem** har nått en viss nivå av förberedelse/är måttligt förberett och goda framsteg har gjorts när det gäller att ta itu med de brådskande reformprioriteringarna och rekommendationerna från Venedigkommissionen och gruppen av ledande experter om

systemiska rättsstatliga problem. Landet visade fortsatt beslutsamhet att förbättra rättssystemet, och genomförandet av den nya rättsliga ramen är en fast grund för fortsatta framsteg. En ny lag om den allmänna åklagarmyndigheten, med syftet att integrera den särskilda allmänna åklagaren inom åklagarväsendet, har utarbetats. Domstolarna har meddelat domar i vissa uppmärksammade mål som lämnats in av den särskilda åklagarmyndigheten. Utöver ändringarna av lagstiftningen måste alla rättsliga institutioner visa sitt exempel och genom ytterligare insatser bidra till att återupprätta allmänhetens förtroende för rättsväsendet.

När det gäller **kampen mot korruption** har Nordmakedonien nått en viss nivå av förberedelse. Goda framsteg har gjorts genom att ytterligare befästa landets resultat när det gäller att utreda, lagföra och pröva fall av korruption på hög nivå och genom ändringar av den rättsliga ramen. I detta avseende har den nya rättsliga ramen för förebyggande av korruption förbättrats och utnämningen av de nya medlemmarna i den statliga kommissionen för förebyggande av korruption har varit betydligt öppnare än under tidigare år. Den statliga kommissionen har vidtagit viktiga åtgärder för att proaktivt bekämpa korruption och involvera tjänstemän på hög nivå över hela det politiska spektrumet. Den särskilda åklagaren har bekräftat sin ledande roll när det gäller att utreda och lagföra fall av korruption på hög nivå. Myndigheterna måste öka sina ansträngningar för att visa att korruptionsbekämpningen är en nationell prioritering på alla nivåer. Korruptionen är dock fortfarande allmänt utbredd inom många områden och utgör fortfarande ett orosmoment.

I **kampen mot organiserad brottslighet** har Nordmakedonien nått en viss nivå av förberedelse. Den rättsliga ramen överensstämmer i stort sett med europeiska standarder, och insatserna för att genomföra strategier mot organiserad brottslighet och aktivt mäta deras inverkan måste fortsätta. Vissa framsteg har också gjorts när det gäller att följa de senaste årens rekommendationer om att förbättra resultaten, öka samarbetet inom brottsbekämpning och avsevärt förbättra den operativa kapaciteten för att bekämpa människohandel. Ytterligare framsteg har gjorts på operativ nivå genom att effektivisera det nationella samordningscentret för bekämpning av organiserad brottslighet och delta i gemensamma insatser med EU-medlemsstater och grannländer.

Den rättsliga ramen för skyddet av de **grundläggande rättigheterna** överensstämmer i stort sett med europeiska normer och landet har gjort goda framsteg. Landet har stärkt skyddet mot hatbrott och diskriminering genom ändringar av strafflagen och antagandet av lagen om förebyggande och skydd mot diskriminering. Det har också antagit en ambitiös strategi för avinstitutionalisering och omsatte strategins mål att bekämpa våld mot kvinnor i en handlingsplan för att genomföra Istanbulkonventionen. Polisens externa tillsynsmekanism fungerar dock ännu inte fullt ut och landet måste vidareutveckla användningen av alternativa påföljder och skyddstillsyn. Landet måste också göra ytterligare ansträngningar för att konsekvent sprida och följa rekommendationer från europeiska och internationella människorättsorgan, särskilt när det gäller behandlingen av frihetsberövade personer, kvinnor och personer med funktionsnedsättning. Nordmakedonien har nått en viss nivå av förberedelse/är måttligt förberett i fråga om **ytrandefrihet** och har gjort goda framsteg under det senaste året. Klimatet för mediefriheten och ytrandefriheten fortsatte att förbättras. Det är mycket viktigt att offentliga tjänstemän och den politiska eliten visar en högre grad av tolerans mot kritik och därmed upprätthåller ytrandefriheten. Landet måste göra oförminskade ansträngningar för att förbättra det offentliga radio- och tv-bolagets oberoende och professionalism samt finansiella hållbarhet. Ändringar av lagen om audiovisuella medietjänster har antagits och genomförandet av dem kommer att kräva ett starkt politiskt engagemang för att garantera professionalism, respekt för principerna om öppenhet, meritbaserade utnämningar och rättvis representation.

När det gäller **regionalt samarbete** har landet fortsatt sina goda förbindelser med andra utvidgningsländer och har deltagit aktivt i regionala initiativ. Historiska steg har tagits för att förbättra de goda grannförbindelserna, bland annat tack vare ikraftträdandet och genomförandet av Prespaavtalet, som gör slut på en av de äldsta tvisterna i regionen. Kommissionen emotser Nordmakedoniens fortsatta genomförande av det bilaterala fördraget med Bulgarien.

När det gäller de **ekonomiska kriterierna** har Nordmakedonien gjort vissa framsteg och har uppnått en god nivå av förberedelse i fråga om att utveckla en fungerande marknadsekonomi. Den ekonomiska tillväxten tog fart igen efter ett år med stagnation, men investeringarna har förblivit på en låg nivå. Regeringen har vidtagit åtgärder för att förbättra förvaltningen av de offentliga finanserna och insynen i dem. Den har antagit reformer av inkomstbeskattningen och pensionssystemet. Sammansättningen av utgifterna har dock försämrats och den finanspolitiska konsolideringen måste vara mer ambitiös för att de offentliga finanserna ska bli hållbara. Arbetsmarknadens funktion hämmas av ihållande strukturella problem. Efterlevnaden av avtal och den utbredda informella ekonomin fortsätter att utgöra utmaningar för företagsklimatet.

Nordmakedonien har gjort vissa framsteg och är måttligt förberett när det gäller att hantera konkurrenstrycket och marknadskrafterna inom EU. Integrationen med EU inom handel och investeringar fördjupades ytterligare. Exporten och tillverkningsindustrins produktion diversifierades ytterligare i riktning mot produkter med högre värde. Kompetensbristen och kompetensglappet i förhållande till företagets behov återspeglar brister i läroplanerna, försämrar arbetskraftens produktivitet och ekonomins konkurrenskraft. Det finns fortfarande stora investeringsluckor i den offentliga infrastrukturen.

När det gäller förmågan att **fullgöra de skyldigheter som följer av ett medlemskap** är landet måttligt förberett på de flesta områden, bl.a. konkurrens, offentlig upphandling, transport och energi. Landet har nått en god nivå av förberedelser på områden såsom bolagsrätt, tullunionen, transeuropeiska nät samt vetenskap och forskning. Ytterligare ansträngningar krävs på alla områden, särskilt på de få områden där landet befinner sig i ett tidigt skede av förberedelserna, t.ex. fri rörlighet för arbetstagare samt finansiella bestämmelser och budgetbestämmelser. Man bör också inrikta sig mer på den administrativa kapaciteten och det faktiska genomförandet. Landet har fortsatt att förbättra sina anpassningar till EU:s deklarerationer och rådets beslut om den gemensamma utrikes- och säkerhetspolitiken.

Nordmakedonien fortsätter att spela en aktiv och konstruktiv roll i hanteringen av **blandade migrationsströmmar**. Landet samarbetar effektivt med EU-medlemsstater och grannländer. De avsevärda ansträngningarna fortsatte för att säkerställa grundläggande levnadsförhållanden och tjänster för alla migranter som vistas i landet. Det finns fortfarande frågetecken kring migrationsströmmarnas omfattning och struktur. Den inkonsekventa registreringen av migranter som grips i samband med irreguljära förflyttningar förhindrar regelbunden och lämplig profilering med inriktning på skydd samt hänskjutande till nationella skyddsmekanismer. En effektiv kontroll vid den södra gränsen har säkerställts, bland annat genom utplacering av gästande tjänstemän från EU:s medlemsstater vid gränsen. Statusavtalet med EU om den europeiska gräns- och kustbevakningen har paraferats. Smugglingen vid den norra gränsen är dock ett problem som behöver åtgärdas ytterligare. Landet fortsätter att stå under hårt tryck på grund av sitt geografiska läge.

Albanien

När det gäller de **politiska kriterierna** har Albanien fortsatt att göra framsteg med sin EU-reformagenda under hela rapporteringsperioden. Den starka polariseringen i den politiska

sfären fortsatte. Parlamentets verksamhet påverkades av en utdragen bojkott från oppositionspartiernas sida, och de avsåg sig därefter sina mandat i parlamentet i februari 2019. Mer än hälften av de mandat som berördes har nu omfördelats av den centrala valkommissionen och parlamentets beslutförhet, och därmed dess funktionsförmåga, bibehålls. De främsta oppositionspartierna beslutade att inte registrera sig inför lokalvalen, som enligt planerna ska hållas den 30 juni 2019. Att dessa partier avstår från att delta har inverkat negativt på insatserna för en partiöverskridande valreform trots majoritetens ansträngningar för att gå vidare. Oppositionspartierna bör på ett konstruktivt sätt återuppta sitt deltagande i de demokratiska institutionerna.

Albanien är måttligt förberett i fråga om reformen av den **offentliga förvaltningen**. Ansträngningarna har fortsatt på flera närliggande områden och lett till vissa framsteg vad gäller effektiviteten och insynen vid tillhandahållandet av offentliga tjänster, en förbättring av regelverket rörande konsekvensbedömning av politiken, öppnare rekryteringsförfaranden och en allmän förstärkning av förvaltningens förmåga att följa meritbaserade förfaranden för offentliga tjänster. Dessa resultat bör bekräftas ytterligare för att säkerställa en mer effektiv, avpolitiserad och professionell offentlig förvaltning.

Albaniens **rättssystem** har nått en viss nivå av förberedelse. Genomförandet av den omfattande och genomgripande reformen av rättsväsendet har fortsatt kontinuerligt och sammantaget lett till goda framsteg. De nya institutionerna för självreglering inom rättsväsendet, nämligen det höga domarrådet, det höga åklagarrådet och rådet för utnämningar inom rättsväsendet har inrättats, vilket utgör ett avgörande steg för att stärka rättsväsendets oberoende och ansvarighet. Den tillfälliga omprövningen av alla domare och åklagare har stadigt gått framåt och lett till påtagliga resultat. Den internationella granskningsgruppen har under Europeiska kommissionens ledning fortsatt att övervaka processen. Mer än 140 ärenden har behandlats, vilket har lett till att 88 domare entledigats från sitt uppdrag eller sagt upp sig, och bekräftelser har getts i 53 fall. De flesta uppsägningar hänförde sig till frågor rörande omotiverade tillgångar. Dessa konkreta och trovärdiga resultat har bidragit till att avsevärt stärka sektorn och bekräfta domarkårens oberoende, opartiskhet, professionalism och ansvarighet.

Albanien har nått en viss nivå av förberedelse i **kampen mot korruption**. Goda framsteg har gjorts, särskilt genom antagandet av den nya handlingsplanen 2018–2020 för genomförandet av den sektorsövergripande strategin mot korruption, ändringarna av lagen om deklaration och revision av tillgångar, lagen om offentlig upphandling samt antagandet av uppförandekoden för parlamentets ledamöter. Genom inrättandet av en arbetsgrupp för korruptionsbekämpning har proaktiviteten ökat när det gäller administrativa utredningar. Åklagarnas och polisens direkta tillgång till databaser fortsatte att förbättras. De goda framstegen har fortsatt genom ett förstärkt resultat när det gäller att utreda, lagföra och pröva fall av korruption på hög nivå. Konkreta resultat i kampen mot korruption inbegriper omprövningsförfarandet, som har lett till ett antal högt uppsatta domare har entledigats från sina uppdrag, bland annat i författningsdomstolen och i högsta domstolen. Inrättandet av det höga åklagarrådet gjorde det möjligt att inrätta specialiserade organ för korruptionsbekämpning (den särskilda strukturen för bekämpning av korruption och organiserad brottslighet och den nationella utredningsbyrån). När omprövningen av kandidater har slutförts kommer organen att bli operativa, vilket kommer att stärka den allmänna kapaciteten att utreda och lagföra korruption. Korruptionen är dock fortfarande utbredd på många områden och utgör fortfarande ett orosmoment.

Albanien har nått en viss nivå av förberedelse i **kampen mot organiserad brottslighet**. Polisens insatser för att upplösa kriminella organisationer har intensifierats. Flera

polisoperationer har lett till många gripanden, och ett antal viktiga åtal och fällande domar rapporteras. Dessa insatser ledde till gripande och åtal av kända ledare för organiserade kriminella grupper. Det internationella polissamarbetet, särskilt med EU-medlemsstater, har också intensifierats och lett till ett antal framgångsrika storskaliga brottsbekämpande insatser. Albanien har under de senaste åren visat ett starkt engagemang för att bekämpa produktionen av och handeln med cannabis. Albanien tillåter inkräktande övervakning från en annan EU-medlemsstats sida (flygundersökningar utförda av italienska *Guardia di Finanza*, samfinansierade av EU). Under de två senaste odlingssäsongerna har flygövervakningen bekräftat att nästan ingen cannabisodling har ägt rum i Albanien. Dessa åtgärder utgör konkreta framsteg när det gäller att följa de senaste årens rekommendationer om hur resultaten kan förbättras. Ansträngningarna måste fortsätta, särskilt genom bekämpande av penningtvätt och beslag av tillgångar som härrör från brott och annan omotiverad förmögenhet.

När det gäller **grundläggande rättigheter** efterlever Albanien de flesta internationella konventioner om mänskliga rättigheter och har utvecklat sin rättsliga ram i linje med EU:s normer. Under rapporteringsperioden har Albanien gjort ansträngningar för att uppfylla de skyldigheter som följer av internationella rättsliga instrument. Det övergripande genomförandet av dessa instrument behöver dock stärkas. Den rättsliga ramen har förbättrats på områdena barns rättigheter och våld inom familjen. En ny lag om subventionerat boende godkändes av parlamentet i maj 2018, som syftar till att stärka skyddet av rätten till bostad för de mest sårbara medlemmarna av befolkningsgrupperna romer och balkanska egyptier⁹. Ytterligare ansträngningar krävs när det gäller konsolideringen av äganderätten. När det gäller **yttrandefriheten** främjar den övergripande lagstiftningen utövandet av yttrandefriheten, men genomförandet kräver ytterligare insatser.

När det gäller de **ekonomiska kriterierna** har Albanien gjort vissa framsteg och är måttligt förberett i fråga om att utveckla en fungerande marknadsekonomi. Den ekonomiska tillväxten har ökat ytterligare och arbetslösheten har minskat men är fortfarande hög. Exporten har stadigt ökat och underskottet i bytesbalansen minskat. Den höga offentliga skuldkvoten har fortsatt att minska, men takten i konsolideringen av de offentliga finanserna har förblivit långsam. Bankerna fortsatte att minska antalet nödlidande lån och användningen av utländsk valuta. Banksektorn har förblivit stabil, men företagets kreditväxt har inte återhämtat sig. Åtgärder för att utveckla finansmarknaden har vidtagits. Företagsklimatet har förbättrats endast i vissa avseenden. Framstegen i genomförandet av en övergripande reform av rättsväsendet förväntas bidra till att stärka företagsklimatet och locka till sig investeringar. Vissa framsteg har gjorts när det gäller att öka deltagandet på arbetsmarknaden och förbättra kvaliteten och effektiviteten hos arbetsmarknadens institutioner och tjänster, men sysselsättningsgraden och arbetskraftdeltagandet är fortfarande låga, och den informella ekonomin är fortfarande en viktig källa till sysselsättning.

Albanien har gjort vissa framsteg och har nått en viss nivå av förberedelser när det gäller den kapacitet som krävs för att hantera konkurrenstrycket och marknadskrafterna inom unionen. Albanien har gjort vissa framsteg när det gäller utveckling av energi- och transportinfrastruktur och digital infrastruktur, men brist på produktivt kunnande, låga utbildningsnivåer och tekniköverföring hindrar Albaniens konkurrenskraft och integration i internationella värdekedjor. Exporten och den regionala integrationen har inte utvecklats till sin fulla potential. Ansträngningarna för att förbättra utbildningen visar på vissa resultat, men

⁹ I linje med de europeiska institutionernas terminologi används termen ”romer” här för att hänvisa till ett antal olika grupper, utan att detta innebär ett förnekande av dessa gruppers särdrag.

reformerna måste fortsätta, särskilt för att bättre tillgodose landsbygdsområden och utsatta grupper. Albanien kapacitet vad gäller forskning, utveckling och innovation var fortsatt låg.

När det gäller **goda grannförbindelser och regionalt samarbete** har Albanien fortsatt att delta aktivt i det regionala samarbetet och upprätthålla goda grannförbindelser. Viktiga åtgärder har vidtagits för att lösa bilaterala frågor med Grekland.

Albanien har fortsatt att anpassa sin lagstiftning till EU:s krav på ett antal områden och därigenom förbättrat sin **förmåga att fullgöra de skyldigheter som följer av ett medlemskap**. Landet är måttligt förberett på många områden, t.ex. finansiell kontroll, utbildning och kultur samt statistik, eller har uppnått en viss nivå av förberedelse, bl.a. inom offentlig upphandling och transeuropeiska nät. Albanien kommer att behöva fortsätta sina ansträngningar i samband med de övergripande förberedelserna för att anta och tillämpa EU:s regelverk. Att anta en övergripande politik för intern finansiell kontroll inom den offentliga sektorn och samordna genomförandet av denna med pågående reformer av den offentliga förvaltningen och förvaltningen av de offentliga finanserna är avgörande för en utveckling i riktning mot ett fungerande system för intern kontroll inom den offentliga sektorn. Albanien bör fortsätta att arbeta med utvecklingen av transport- och energinäten och därtill knutna åtgärder för konnektivitetsreformer, även i syfte att förbättra sammankopplingen i hela regionen.

Den administrativa kapaciteten och den yrkesmässiga standarden hos de organ som ansvarar för att genomföra EU:s regelverk måste stärkas och tillsynsorganens oberoende skyddas. Att förbättra insynen och redovisningsskyldigheten, särskilt för att säkerställa att systemet för offentlig upphandling och förvaltningen av de offentliga finanserna fungerar effektivt, ändamålsenligt och öppet, förblir avgörande. Albanien har fortsatt med sin fullständiga anpassning till alla politiska ståndpunkter och förklaringar inom EU:s gemensamma utrikes- och säkerhetspolitik.

När det gäller **migration** har vissa framsteg gjorts i fråga om att förbättra den institutionella kapaciteten avseende gränsförvaltning och asyl. Albanien undertecknade statusavtalet med EU om den europeiska gräns- och kustbevakningen i oktober 2018. Mottagningskapaciteten för att hantera blandade migrationsströmmar har ytterligare stärkts. Antalet ogrundade asylansökningar som lämnats in av albanska medborgare i EU har minskat, men är fortfarande högt, och det krävs fortgående och ihållande insatser för att komma tillrätta med företeelsen ensamkommande barn.

Kosovo

När det gäller de **politiska kriterierna** har Kosovo gjort framsteg i genomförandet av vissa viktiga EU-relaterade reformer, särskilt när det gäller att förbättra den rättsliga ramen på områdena rättsstat och offentlig förvaltning. Ett antal åtgärder och ad hoc-beslut överensstämde dock inte med regeringens uttalade reformmål. Regeringens överdrivna storlek, inklusive ytterligare öknings av antalet biträdande ministrar, har fortsatt att påverka dess trovärdighet och effektivitet.

Majoritet har kunnat uppnås i parlamentet i några för Kosovo viktiga strategiska frågor, vilket påvisades av ratificeringen av gränsdragningsavtalet med Montenegro och antagandet av viktiga EU-relaterade lagstiftningsreformer. Parlamentet har dock fortsatt att verka i ett starkt polariserat politiskt sammanhang, och brister i dess övergripande funktion kvarstår, vilket framgår bland annat av den ofta förekommande bristen på beslutförhet, vilket leder till förseningar i lagstiftningsarbetet.

Begränsade framsteg har gjorts när det gäller att ta itu med resultaten av EU:s valobservatörsuppdrag och rekommendationerna avseende parlamentsvalen och kommunalvalen 2017.

Situationen i norra Kosovo förblir särskilt utmanande.

En viss nivå av förberedelse har nåtts i fråga om **reformen av den offentliga förvaltningen**. Under rapporteringsperioden gjordes vissa framsteg på det hela taget, men stora ansträngningar krävs för att ta itu med det politiska inflytandet över rekryteringen av högre tjänstemän. Goda framsteg har gjorts när det gäller antagandet av lagstiftningspaketet om den offentliga förvaltningens funktion och organisation, offentliga tjänstemän och löner. Andra landvinningar är antagandet av riktlinjer för strategisk planering och inledandet av genomförandet av handlingsplanen för rationalisering av byråer. Den reviderade rättsliga ramen är ett viktigt steg mot att skapa en modern och professionell civilförvaltning och förbättra ansvarsskyldigheten. Genom lagen om löner införs ett mer transparent och jämlikt lönesystem för offentliga tjänstemän, men dess budgetkonsekvenser på medellång sikt ger anledning till oro.

Kosovos **rättssystem** befinner sig i ett tidigt skede. Vissa framsteg har gjorts i och med att lagen om domares och åklagares ansvar och lagen om medling har antagits, och införandet av ett elektroniskt ärendehanteringssystem har gått framåt. Under 2018 ökade personalen vid både åklagarmyndigheterna och domstolarna, bland annat vid den särskilda åklagarmyndigheten. Även om integreringen av kosovoserbiska domare och åklagare och deras stödpersonal i Kosovos rättsväsende formellt avslutades 2017, krävs mer arbete för att säkerställa att arrangemanget fungerar fullt ut, särskilt när det gäller appellationsdomstolen. Domstolsväsendet är fortfarande sårbart för otillbörligt politiskt inflytande. Rättskipningen är fortfarande långsam och ineffektiv och det krävs oförminskade ansträngningar för att de rättsstatliga institutionerna ska kunna bygga upp sin kapacitet.

Kosovo befinner sig i ett tidigt skede av förberedelserna/ har nått en viss nivå av förberedelse i **kampen mot korruption**. Kosovo har gjort vissa framsteg genom betydande lagstiftningsreformer på rättsstatsområdet och när det gäller att utreda och lagföra fall på hög nivå. Framsteg har även gjorts avseende beslag av tillgångar, även om det fortfarande föreligger få fall av slutligt förverkande. Korruptionen är utbredd och fortsätter att utgöra ett orosmoment.

Kosovo befinner sig i ett tidigt skede i **kampen mot organiserad brottslighet**. Vissa framsteg har gjorts, bland annat genom betydande lagstiftningsreformer på rättsstatsområdet, när det gäller att utreda och lagföra fall på hög nivå och i fråga om preliminär frysning av tillgångar. Få framsteg har dock gjorts när det gäller slutligt förverkande av tillgångar och antalet finansiella utredningar och slutliga fällande domar är fortfarande litet. Det krävs åtgärder för att strikt säkerställa att det inte förekommer någon politisk inblandning i brottsbekämpande organ och åklagarväsendets operativa verksamhet. Situationen i norra Kosovo när det gäller organiserad brottslighet utgör fortfarande en utmaning för de brottsbekämpande myndigheterna.

Framsteg har gjorts i kampen mot terrorism, särskilt när det gäller att skapa bättre förutsättningar för rehabilitering och återintegrering av utländska terroriststridande och deras familjer. Myndigheterna i Kosovo måste vara mer effektiva i sina ansträngningar för att bekämpa penningtvätt och den relevanta lagstiftningen bör anpassas till EU:s regelverk och internationella normer.

Den rättsliga ramen garanterar i stort sett skyddet av mänskliga och **grundläggande rättigheter** i linje med EU:s normer. Genomförandet av lagstiftning och strategier för

mänskliga rättigheter undergrävs dock ofta av otillräckliga finansiella och andra resurser, särskilt på lokal nivå, begränsade politiska prioriteringar och brist på samordning. De befintliga mekanismerna för samordning och tillämpning av de mänskliga rättigheterna är ineffektiva. Det stora beroendet av utländska givare kvarstår. Mer måste göras för att på ett effektivt sätt garantera rättigheter för personer som tillhör minoriteter, bl.a. romer och ashkali och fördrivna personer, för att säkerställa jämställdhet mellan kvinnor och män i praktiken, för att inrätta ett integrerat skyddssystem för barn och för att stärka skyddet för kulturarv. Kosovo har nått en viss nivå av förberedelser i fråga om **yttrandefriheten**, som är stadfäst i konstitutionen. Kosovo har ett pluralistiskt och livligt medieklimate. Rättsstatsinstitutionerna följer allt oftare upp hot och attacker mot journalister och antalet incidenter har minskat. En hållbar lösning för finansieringen av Kosovos public service-programföretag har ännu inte antagits. Programföretaget är fortfarande sårbart för politiska påtryckningar och inflytande.

När det gäller de **ekonomiska kriterierna** befinner sig Kosovo på ett tidigt stadium och har gjort vissa framsteg med att utveckla en fungerande marknadsekonomi. Den ekonomiska tillväxten var stabil men den mycket svåra situationen på arbetsmarknaden är fortfarande ett problem. Regeringen har följt de finanspolitiska reglerna, men utgiftstrycket i samband med sociala förmåner för specifika befolkningsgrupper och offentliganställdas löner utgör en risk för de offentliga finanserna och hindrar utvecklingen av den privata sektorn. Företagsklimatet har förbättrats något, men ihållande utmaningar kvarstår, bland annat den utbredda informella ekonomin, ett långsamt och ineffektivt rättssystem, utbredd korruption och allmänt svaga rättsstatsinstitutioner. Trots en stark ökning av tjänsteexporten har den ekonomiska diversifieringen framskridit långsamt.

När det gäller förmågan att hantera konkurrenstrycket och marknadskrafterna i EU befinner sig Kosovo på ett tidigt stadium och har gjort vissa framsteg. Kosovo har gjort vissa framsteg när det gäller att förbättra vägarna, men det finns stora luckor i järnvägs- och energiinfrastrukturerna. Få framsteg har gjorts när det gäller att trygga en stabil energiförsörjning och förlusterna inom elsektorn är fortsatt mycket höga. Kosovo har gjort vissa framsteg när det gäller digitaliseringen av ekonomin. Få framsteg har gjorts för att förbättra utbildningens kvalitet och åtgärda luckor på arbetsmarknaden. Strukturella förändringar växer fram långsamt och ekonomin är fortfarande i hög grad beroende av den inhemska handelssektorn. Exporttillväxten drivs främst av tjänsteexport till diasporan, samtidigt som bristen på produktdiversifiering hindrar tillväxt av varuexporten.

När det gäller **goda grannförbindelser och regionalt samarbete** har Kosovo fortsatt att delta i de flesta regionala forum. Kosovos beslut att införa en tull på 100 % på import från Serbien och Bosnien och Hercegovina har dock undergrävt det regionala samarbetet.

När det gäller **normaliseringen av förbindelserna med Serbien** har Kosovo bibehållit sitt engagemang i dialogen. Kosovos regering måste dock häva tullarna på import från Serbien och Bosnien och Hercegovina. Kosovo måste göra betydande ansträngningar för att skapa ett gynnsamt klimat för ingående av ett rättsligt bindande avtal med Serbien. Det brådskar med ett sådant avtal, som är avgörande för att Kosovo och Serbien ska kunna gå vidare på sina respektive vägar mot ett EU-medlemskap.

Vad gäller anpassningen till **EU:s normer** har Kosovo nått en viss nivå av förberedelse. På vissa områden har anpassningen av lagstiftningen fortsatt, men genomförandet är bristfälligt. Vissa framsteg har gjorts på området fri rörlighet för varor, tjänster och kapital samt finansiella tjänster, offentlig upphandling och konkurrens. Goda framsteg har gjorts på områdena statistik och finansiell kontroll. På området skatter och tullar gjordes vissa framsteg med att samla in skatteintäkter, minska den grå ekonomin och verkställa tullåtgärder för att skydda immateriella rättigheter, men Kosovo bör intensifiera kampen mot den informella

ekonomin och skatteflykten. Vissa framsteg har gjorts när det gäller att ta itu med miljöfrågor, men genomförandet släpar efter. Energisektorn står fortfarande inför stora utmaningar, trots vissa framsteg, särskilt när det gäller energieffektivitet. Sammantaget måste Kosovo förbättra sin administrativa kapacitet och samordning inom samtliga sektorer, för att säkerställa ett effektivt genomförande av EU:s regelverk.

Myndigheterna har gjort framsteg när det gäller att hantera reguljär och irreguljär **migration**. De bör fortsätta sina ansträngningar och bygga vidare på dem. Kosovo måste införa en mekanism för återvändande för irreguljära migranter i linje med EU:s normer och praxis.

BILAGA 3 – Genomförandet av strategin för västra Balkan och prioriteringsagendan från Sofia: ökat engagemang från EU:s sida

Strategin för västra Balkan, som antogs den 6 februari 2018, har gett en ny dynamik åt förbindelserna mellan EU och västra Balkan. Strategin är inriktad på områden där ytterligare reformer och insatser krävs från partnererna på västra Balkan och på ett ökat stöd från EU till regionen. EU:s stöd omfattar 57 specifika åtaganden fördelade på sex flaggskeppsinitiativ. En betydande del av dessa åtgärder godkändes därefter av EU:s medlemsstater och partnererna på västra Balkan genom prioriteringsagendan från Sofia som antogs vid toppmötet i Sofia den 17 maj 2018.

Sedan strategin antogs har kommissionen inriktat sig på att fullgöra sina åtaganden genom ökat politiskt engagemang, närmare operativa förbindelser mellan västra Balkan och EU och dess byråer samt bredare tillgång till finansiering och tekniskt bistånd. Kommissionen har också omfokuserat EU:s ekonomiska stöd inom ramen för instrumentet för stöd inför anslutningen, som bara under 2018 uppgick till en årlig tilldelning till västra Balkan på över 1,1 miljard euro.

Under strategins första genomförandear har framsteg gjorts inom alla de sex flaggskeppsinitiativen. Regionen har fått stor politisk uppmärksamhet. Det första toppmötet mellan EU och västra Balkan sedan Thessaloniki 2003 hölls i Sofia i maj 2018. Europeiska rådets ordförande och Europeiska kommissionens ordförande har besökt regionen, och flera ministermöten och möten på hög nivå har ägt rum där. Alla dessa evenemang syftade till att öka den politiska viljan att driva på reformerna och stärka det regionala samarbetet.

Flaggskeppsinitiativ 1 – Stärkt stöd till rättsstaten är inriktat på tre prioriteringar: bättre övervakning av reformer av rättsväsendet, mer riktat tekniskt bistånd inom brottsbekämpning och ökat stöd till det civila samhället, demokratiaktivism och oberoende medier. Ministerforumet för rättsliga och inrikes frågor mellan EU och västra Balkan i Tirana i oktober 2018 var avgörande för framsteg på detta område, särskilt när det gäller att stärka samarbetet med EU:s organ för rättsliga och inrikes frågor och att utveckla lämpliga indikatorer för rättssystemen.

När det gäller att övervaka reformer av rättsväsendet har kommissionen satt sitt fokus på samtida uppdrag i specifika frågor i alla sex partnerförvaltningar, där högre tjänstemän inom EU:s brottsbekämpande myndigheter träffar sina motparter ("inbördes granskningar"). En omgång granskningar av verkställigheten av civil- och handelsrättsliga domar slutfördes 2018, en andra omgång pågår just nu på området offentlig upphandling och en tredje omgång med fokus på organiserad brottslighet planeras senare under 2019. Kommissionen utvecklar också nya sätt att samla in mer harmoniserade uppgifter från partnerernas rättssystem. Ett viktigt inslag i detta arbete är ett regionalt projekt med Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa (OSSE) om övervakning av rättegångar på området korruption och organiserad brottslighet. Världsbanken har fått i uppdrag att genomföra en serie regionala rättsliga undersökningar och Europarådets kommission för effektivisering av rättsväsendet (Cepej) kommer att bidra till en harmoniserad datainsamling från regionen.

Kommissionen har också ägnat sig åt en mer skräddarsydd form av tekniskt bistånd, nämligen rådgivande uppdrag, med fokus på reformer av rättsväsendet och kampen mot organiserad brottslighet och korruption. Två sådana uppdrag pågår för närvarande i Montenegro och Albanien, två nya kommer enligt planerna att inledas 2019 i Kosovo och Bosnien och Hercegovina och ytterligare ett planeras i Nordmakedonien och eventuellt i Serbien.

Kommissionen arbetar också nära med det europeiska initiativet för demokrati för att stödja oberoende medieplattformar, det civila samhället och demokratiaktivister. Genom ytterligare

EU-stöd på 6 miljoner euro har fonden kunnat utvidga sin verksamhet till västra Balkan under 2018, med 14 nya bidrag som finansierats på detta område.

Flaggskeppsinitiativ 2 – Stärkt samarbete om säkerhet och migration är inriktat på att i samarbete med regionen hantera gemensamma säkerhetshot, däribland terrorism, våldsbejakande extremism, radikaliserings, organiserad brottslighet, människohandel, olaglig handel med skjutvapen och hybridhot, samt att bygga upp parternas kapacitet att hantera utmaningar som rör migration och säkerhet. Denna del av verksamheten stöddes av ministermöten i London i juli och i Tirana i oktober 2018, vilka var avgörande för ett närmare samarbete i fråga om säkerhet och vapenförråd och för planering av gemensamma åtgärder mot terrorism.

Kommissionen och de sex parterna på västra Balkan enades om en gemensam handlingsplan för terrorismbekämpning vid ministerforumet för rättsliga och inrikes frågor mellan EU och västra Balkan i Tirana. Kommissionen bidrar nu till att utarbeta landsspecifika handlingsplaner som är anpassade till de regionala prioriteringarna. Kommissionen har också inrättat ett regionalt nätverk av nationella samordnare för att förebygga våldsbejakande extremism. Två möten hölls inom nätverket under 2018 och ett i mars 2019.

Kommissionen håller på att slutföra översynen av handlingsplanen för 2015–2019 om olaglig handel med skjutvapen mellan EU och sydöstra Europa. EU har avsatt särskilda medel från budgeten för den gemensamma utrikes- och säkerhetspolitiken till stöd för genomförandet av den regionala färdplanen för handeldvapen och lätta vapen, som antogs vid inrikesministrarnas möte i London i juli 2018.

EU har tagit kontakt med parterna på västra Balkan för att engagera dem i EU:s policycykel mot grov och organiserad brottslighet och i utarbetandet och genomförandet av de relevanta årliga handlingsplanerna. Europeiska utrikestjänsten har å sin sida ökat antalet möten inom ramen för dialogen om den gemensamma utrikes- och säkerhetspolitiken med västra Balkan för att främja en ytterligare anpassning av regionen till EU:s gemensamma ståndpunkter. Europeiska utrikestjänsten har bjudit in alla partner på västra Balkan att delta i hybridriskundersökningar i syfte att bedöma deras sårbarheter och på ett bättre sätt styra EU:s bistånd. Hittills har undersökningar inletts med fyra partner.

När det gäller migration fortsätter kommissionen att i samarbete med relevanta EU-organ och internationella organisationer driva ambitiösa projekt på området migrationshantering och bygga upp parternas kapacitet att hantera blandade migrationsströmmar och inrätta förfaranden för asyl, återvändande och informationsutbyte. Kommissionen har också tagit initiativ för att bättre samordna arbetet för de sambandsmän för migration som är utstationerade i regionen och för att förbättra utbytet av operativ information.

För att uppnå bättre synergieffekter på området säkerhet och migration har kommissionen gjort det lättare för organen för rättsliga och inrikes frågor att delta i större utsträckning på västra Balkan. Detta har bland annat gjorts genom undertecknandet av ett samarbetsavtal med Europeiska centrumet för kontroll av narkotika och narkotikamissbruk (ECNN), undertecknandet av ett samarbetsavtal mellan Eurojust och Albanien (i likhet med de avtal som redan ingåtts med Montenegro och Nordmakedonien) och slutförandet av förhandlingarna om ett statusavtal mellan Europeiska gräns- och kustbevakningsbyrå och de fem länder i regionen som gränsar till EU. Avtalet med Albanien har trätt i kraft och de första gränsbevakningstjänstemännen har satts in. Slutligen har kommissionen, för att förbättra samordningen av sina byråers verksamhet på området, inrättat en arbetsgrupp för EU:s byråer för rättsliga och inrikes frågor som ska stödja arbetet på västra Balkan.

De totala anslagen för 2018 för åtgärder med anknytning till rättsstatsprincipen, säkerhet och migration uppgick till mer än 145 miljoner euro.

Flaggskeppsinitiativ 3 – Stöd till socioekonomisk utveckling är inriktat på att främja framsteg i genomförandet av det regionala ekonomiska samarbetsområdet, anpassa de befintliga investeringsramarna för att främja investeringar i regionen, använda de ekonomiska reformprogrammen på ett mer strategiskt sätt samt stödja utbildning och sociala reformer. Finansministrarnas möte i Wien i juli och utbildningsministrarnas möte i Bryssel i juni 2018 var viktiga katalysatorer för framsteg inom detta flaggskeppsinitiativ, särskilt när det gäller genomförandet av det regionala ekonomiska samarbetsområdet, och olika initiativ på områdena yrkesutbildning, rörlighet för studerande och erkännande av kvalifikationer. Under 2019 håller EU också systematiska möten med arbetskraftsministrar på västra Balkan.

Kommissionen har fortsatt att tillsammans med det regionala samarbetsrådet främja genomförandet av den fleråriga handlingsplanen för utvecklingen av det regionala ekonomiska området. Några milstolpar på detta område var ikraftträdandet av tilläggsprotokoll 5 till Centraleuropeiska frihandelsavtalet (Cefta) om förenklade handelsprocedurer i april 2018, godkännandet av den regionala agendan för investeringsreformer och lanseringen av ett regionalt program för diversifiering och integration på finansmarknaderna. Förhandlingarna om en liberalisering av handeln med tjänster har slutförts, medan förhandlingarna om rörlighet för yrkesverksamma i regionen har inletts.

Utvidgningen, både strategiskt och ekonomiskt, av investeringsfonden för västra Balkan är på gång. En halvtidsöversyn genomfördes 2018 för att ligga till grund för denna utvidgning. I december 2018 blev *Agence française de développement* ett deltagande internationellt finansinstitut inom investeringsfonden för västra Balkan, och Världsbanksgruppen anslöt sig i april 2019. Upprättandet av garantin för västra Balkan, som syftar till att mobilisera privata investeringar i regionen, framskrider genom den förhandsbedömning som avslutades 2018 och den dialog med internationella finansinstitut som inletts.

Kommissionen har också ökat sitt stöd till utveckling av den privata sektorn med fokus på uppstartsföretag och tillgång till finansiering för unga företagare. En ny regional ungdomsgaranti på 10 miljoner euro har lanserats för att stärka ungdomars företagarkapacitet och skapa arbetstillfällen – den skulle kunna generera upp till 80 miljoner euro i finansiering. I Serbien har kommissionen infört ett liknande garantiprogram på 20 miljoner euro, som förväntas mobilisera upp till 180 miljoner euro i nya lån till serbiska uppstartsföretag och innovativa företag. Kommissionen vidtar också åtgärder för att stödet för att utveckla smarta specialiseringsstrategier, som för närvarande endast erbjuds medlemsstaterna, ska kunna utvidgas till västra Balkan.

EU har vidtagit åtgärder för att öka den strategiska användningen av partnernas ekonomiska reformprogram genom att anpassa deras förberedelser till den europeiska planeringsterminen. Övervakningen av sysselsättningsreformerna och de sociala reformerna har stärkts genom arbetet med de ekonomiska reformprogrammen, men även genom införandet av ett årligt ministermöte mellan EU och västra Balkan som kommer att äga rum i juni 2019. Dessutom har EU:s ekonomiska stöd till sysselsättning, utbildning, social integration och hälsa förstärkts genom ett antal nya bilaterala stödprogram samt ett system för rörlighet inom yrkesutbildningen för regionen. EU ökar gradvis stödet inom ramen för Erasmus+ med målet att fördubbla det fram till 2020.

De totala anslagen för 2018 inom instrumentet för stöd inför anslutningen för åtgärder med anknytning till konkurrenskraft, tillväxt och utbildning uppgick till mer än 260 miljoner euro.

Flaggskeppsinitiativ 4 – Bättre förbindelser är inriktat på att utveckla förbindelser i regionen på området transport och energi för att underlätta handel och främja ekonomisk tillväxt. De åtgärder som planeras inom ramen för detta flaggskeppsinitiativ är planering av och investeringar i infrastruktur samt skapande av ett lämpligt regelverk för regional marknadsintegration.

Transportministrarnas möten i Ljubljana i april och Bryssel i december 2018 var av avgörande betydelse för antagandet av ett antal förklaringar om transportreformer, medan man vid energi- och miljöministermötet i Podgorica antog en banbrytande förklaring om energiövergång.

På energiområdet bidrar kommissionen till att utvidga EU:s energiunion till att omfatta västra Balkan och skapa ett gemensamt regelverk inom ramen för fördraget om energigemenskapen. Ytterligare landvinningar på detta område kommer att kräva framsteg inom den relevanta delen av dialogen mellan Belgrad och Pristina.

Ett viktigt framsteg var när energi- och miljöministrarna på västra Balkan undertecknade ett gemensamt uttalande om övergången till ren energi vid sitt möte i Podgorica i februari 2019. Kommissionen har ställt 30 miljoner euro till förfogande i bidrag för energieffektivitet, utöver de 50 miljoner euro som redan finns tillgängliga inom ramen för det regionala instrumentet för energieffektivitet. Kommissionen stödde 2018 undertecknandet av gassammanlänkningen mellan Bulgarien och Serbien, som delvis kommer att finansieras genom instrumentet för stöd inför anslutningen och Europeiska regionala utvecklingsfonden. På transportområdet har kommissionen fortsatt att stödja genomförandet av fördraget om en transportgemenskap och verksamheten vid gemenskapens sekretariat. Närmare bestämt har gemenskapsinstitutioner etablerats (den regionala styrkommittén och ministerrådet) och ett avtal om säte undertecknats med Serbien, och en tillförordnad direktör utnämndes i början av 2019.

Kommissionen var en drivande kraft bakom en ministerförklaring som syftar till att undanröja hinder vid gränserna med hjälp av samordnade gränsövergångar på landsväg och järnväg. Förklaringen bygger på en EU-finansierad studie där 32 gränsövergångsställen i regionen angavs som prioriteringar för integration. Bilateral avtal mellan de berörda länderna undertecknas nu för varje gränsövergångsställe.

Efter antagandet av ministerförklaringarna vid TEN-T-ministermötet i Ljubljana och toppmötet i Sofia verkar kommissionen också för utarbetandet av en ny regional järnvägsstrategi och en handlingsplan för trafiksäkerhet, som särskilt syftar till att minska antalet döda i trafiken genom att åtgärda sträckor med särskilt hög olycksfrekvens. Under 2018 finansierade kommissionen 24 inspektioner av sådana olycksdrabbade sträckor, utförda av experter från Connecta.

När det gäller investeringar i infrastruktur fortsatte investeringsramen för västra Balkan att stödja agendan för konnektivitet 2018. Vid toppmötet i Sofia tillkännagav kommissionen bidrag för elva nya transportprojekt med ett totalt EU-bidrag på 192,7 miljoner euro. Sedan investeringsfonden för västra Balkan inrättades har kommissionen beviljat bidrag på 700 miljoner euro till 31 prioriterade projekt genom detta instrument, som i sin tur har genererat över 2,4 miljarder euro i externa investeringar.

Flaggskeppsinitiativ 5 – En digital agenda för västra Balkan är inriktat på att bygga upp en digital ekonomi och ett digitalt samhälle i regionen. Agendan bygger på ett arbetsdokument från kommissionens avdelningar med centrala initiativ, och lanserades i juni 2018 vid EU:s årliga digitala forum. Kommissionen har också inlett dialoger om informations- och kommunikationsteknik med partnererna på västra Balkan. Bland annat har

den kommissionär som har ansvar för den digitala ekonomin och det digitala samhället besökt de flesta huvudstäderna i regionen.

Kommissionen har också gett intensivt stöd till förhandlingarna om ett nytt regionalt roamingavtal, vilket har lett till ett avskaffande av avgifterna för roaming inom regionen på västra Balkan. Detta antogs vid det digitala ministermötet i april 2019 och kommer att träda i kraft i juli 2019.

Kommissionen har öronmärkt 30 miljoner euro inom investeringsramen för västra Balkan för tekniskt bistånd till förberedelserna av investeringar i bredbandsförbindelser och ytterligare 8 miljoner euro för ett regionalt cybersäkerhetsinitiativ.

EU arbetar också för att ge partnerna på västra Balkan tillträde till olika europeiska forum och grupper. I synnerhet har partnerna tagits med som observatörer i gruppen av europeiska regleringsmyndigheter för audiovisuella medietjänster (Erga) och högnivågruppen för den digitala inre marknaden. De har också bjudits in som observatörer i organet för europeiska regleringsmyndigheter för elektronisk kommunikation (Berec).

Slutligen involverar kommissionen partnerna i olika gemenskapsinitiativ på området digitala färdigheter, e-förvaltning och e-hälsa. Hit hör bland annat EU-nätverket för bredbandskompetens, praktikprojektet för digitala möjligheter, ISA2-programmet av ambassadörerna för EU:s kodvecka, nätverket för e-hälsa, den europeiska AI-alliansen och EU:s observationscentrum och forum för blockkedjeteknik.

De totala anslagen för 2018 inom instrumentet för stöd inför anslutningen för åtgärder med anknytning till transport, energi och den digitala sektorn uppgick till 450 miljoner euro.

Flaggskeppsinitiativ 6 – Stöd till försoning och goda grannförbindelser är inriktat på att främja hållbar och varaktig fred i regionen genom arbete på tre teman: att bearbeta arvet från det förflutna, återupprätta direkta personkontakter mellan olika grupper och stärka samarbetet på områden av ömsesidigt intresse. Dessa frågor förs systematiskt upp på dagordningen för möten mellan västra Balkans utrikesministrar, samt vid en rad högnivåmöten om bilaterala frågor som det österrikiska ordförandeskapet införde 2018.

Kommissionen fortsätter att stödja den internationella avvecklingsmekanismen för brottmålstribunaler och de specialiserade avdelningarna för Kosovo. Tillsammans med den internationella kommissionen för saknade personer och Internationella rödakorskommittén stöder kommissionen insatser för att lösa fall av personer som fortfarande saknas och tillgodose deras familjers behov. Kommissionen har också stärkt sitt stöd till inrättandet av en regional sanningskommission.

EU ger ekonomiskt stöd till det regionala samarbetskontoret för ungdom som ett viktigt verktyg för att öka ungdomars rörlighet och samarbete. Ungdomslabbet för västra Balkan inrättades för att ge ungdomar möjlighet att bidra till utformningen av politiken. Stödet till samarbete mellan den kulturella och den kreativa sektorn inom ramen för programmet Kreativa Europa har ökat.

Utöver olika åtgärder som omfattar flera länder till stöd för regionalt samarbete möjliggör programmet för gränsöverskridande samarbete konkreta gemensamma projekt kring frågor såsom förvaltning av naturresurser, turism och kultur. EU:s övergripande stöd till institutionella och socioekonomiska reformer bidrar till att återupprätta medborgarnas och samhällenas förtroende och på så sätt skapa en miljö som främjar försoning.

Det totala anslaget för 2018 inom ramen för instrumentet för stöd inför anslutningen till stöd för goda grannförbindelser och försoning låg nära 80 miljoner euro.

Kommissionen kommer att fortsätta att bygga vidare på dessa framsteg som gjorts inom de sex flaggskeppsinitiativen under de kommande åren för att fullt ut uppfylla de åtaganden som gjordes i strategin för västra Balkan. Kommissionen kommer att fortsätta att hålla partnerna och medlemsstaterna engagerade och informerade genom politisk dialog, regelbunden översyn och särskilda arbetsmöten. Fortsatt engagemang och konstruktivt regionalt samarbete mellan partnerna på västra Balkan kommer att vara avgörande för att uppnå de ambitiösa målen i strategin och dess handlingsplan.

BILAGA 4 – Viktig statistik

STATISTISKA UPPGIFTER (från den 29 april 2019)

Demografiska uppgifter	Anmärkning	Montenegro		Nordmakedonien		Albanien		Serbien		Turkiet		Bosnien och Hercegovina		Kosovo*		EU-28	
		2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017
Total befolkning (tusental)		622,2	622,4	2 071,3	2 073,7	2 875,6	2 876,6	7 076,4	7 040,3	78 741	79 815	3 516,0	3 509,7	1 771,6	1 785,5	510 182 p	511 373 bp
Andel av personer i åldrarna 15–64 i den totala befolkningen (%)		67,6	67,4		70,2	68,7	68,7	66,6	66,3	67,8	68	:	:	65,6p	66,8	65,3	65,0b
Obearbetat värde för naturlig befolkningsändring (per 1 000 invånare)		1,8	1,5	1,2	0,7	3,6	3,0	-5,1	-5,5	11,2	10,8	-1,8p	-2,0	8,4p	8,2	0,0p	-0,4bp
Medellivslängd, män (år)		74,1	73,9	73,4	74,1	77,1	77,1	73,2	73,1	75,4	75,7	:	:	75,9p	:	78,2	78,3b
Medellivslängd, kvinnor (år)		78,9	79,2	77,5	77,9	80,1	80,1	78,3	78,1	81	81,3	:	:	81,6p	:	83,6	83,5b

Arbetsmarknad	Anmärkning	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017
Relativt arbetskraftstal för personer i åldern 20–64: andel av befolkningen i åldern 20–64 som är ekonomiskt aktiv (%)	1)	69,1	69,3	69,6	70,3	73,3e	73,9	70,0	71,2	60,9	61,9	58,8	58,4	44,0	49,0	77,6	78,0
Relativt arbetskraftstal för män i åldern 20–64: andel av den manliga befolkningen i åldern 20–64 som är ekonomiskt aktiv (%)	1)	76,7	77,0	83,8	84,4	82,5e	84,3	78,0	78,8	83,3	83,7	72,0	71,3	66,8	75,1	83,7	84,1
Relativt arbetskraftstal för kvinnor i åldern 20–64: andel av den kvinnliga befolkningen i åldern 20–64 som är ekonomiskt aktiv (%)	1)	61,6	61,7	54,9	55,7	64,2e	63,5	62,0	63,6	38,5	40,0	45,3	45,6	20,9	22,6	71,4	72,0
Sysselsättningsgrad i åldern 20–64 (% av befolkningen)																	
Totalt		57,1	58,2	53,3	54,8	62,1e	63,9	59,1	61,5	54,3	55,3	44,2	46,6	32,3	34,4	71,1	72,2
Män		63,0	65,2	63,7	65,6	69,4e	72,1	66,3	68,5	75,5	76,1	56,4	58,1	49,9	54,0	76,9	78,0
Kvinnor		51,3	51,4	42,5	43,7	55e	55,6	51,9	54,5	33,2	34,4	32,0	35,1	14,6	14,6	65,3	66,5

Arbetsmarknaden, forts.	Anmärkning	Montenegro		Nordmakedonien		Albanien		Serbien		Turkiet		Bosnien och Hercegovina		Kosovo*		EU-28	
		2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017
Personer i åldern 15-24 som varken arbetar eller studerar, % av befolkningen i åldersgruppen		18,4	16,7	24,3	24,9	26,9e	25,9	17,7	17,2	24,0	24,2	26,4	24,3	30,1	27,4	11,6	10,9
Personer i åldern 15-29 som varken arbetar eller studerar, % av befolkningen i åldersgruppen		22,3	21,4	31,3	31,1	30e	29,7	22,3	21,7	27,8	27,5	31,4	28,8	37,3	35,0	14,2	13,4
Sysselsättning per huvudsektor																	
Jordbruk, skogsbruk och fiske (%)		7,7	7,9	16,6	16,2	40,2e	38,2e	18,6	17,2	19,5	19,4	18,0	18,9	4,2	4,4	4,3	4,2
Industrin (%)		9,8	9,5	23,1	22,5	12,8e	12,5e	20,2	21,2	19,5	19,1	22,7	22,2	18,0	17,4	17,3	17,3
Byggsektorn (%)		7,7	7,6	7,2	7,2	6,5e	6,9e	4,3	4,1	7,3	7,4	8,6	7,3	11,5	12,9	6,7	6,8
Tjänstesektorn (%)		74,8	75,0	53,1	54,1	40,5e	42,4e	57,0	57,5	53,7	54,1	50,8	51,6	66,3	65,3	71,7	71,7
Antalet personer anställda inom den offentliga sektorn som andel av det totala antalet förvärvsarbetande, åldern 20-64 (%)	2)	31,2	32,6	:	:	15,6e	16,4e	28,3	27,8	13,8	13,3	17,8	18,4	30,8	28,4	:	:
Antalet personer anställda inom den privata sektorn som andel av det totala antalet förvärvsarbetande, åldern 20-64 (%)	2)	47,0	45,5	:	:	84,4e	83,6e	71,7	72,2	86,2	86,7	82,2	81,6	69,2	71,6	:	:
Arbetslöshet (% av arbetskraften)																	
Totalt	1)	17,8	16,1	23,7	22,4	15,2e	13,7e	15,4	13,6	10,9	10,9	25,5	20,7	27,5	30,3	8,6	7,6
Män	1)	18,3	15,4	24,4	22,7	15,9e	14,6e	14,8	13,0	9,6	9,4	22,6	19,0	26,2	28,5	8,4	7,4
Kvinnor	1)	17,1	16,9	22,7	21,8	14,4e	12,6e	16,2	14,4	13,6	13,9	30,2	23,3	31,7	36,4	8,8	7,9
Ungdomar, åldern 15-24	1)	35,9	31,7	48,2	46,7	36,5e	31,9e	34,9	31,9	19,5	20,5	54,3	45,8	52,4	52,7	18,7	16,8
Långtids- (>12 månader)	1)	13,4	12,4	19,2	17,4	10,1e	8,9e	10,0	8,2	2,2	2,4	21,7	17,0	18,0	21,7	4,0	3,4
Genomsnittlig nominell lön per månad (i euro)	3)	499	510	363	372	397	446	516	544	607	555	429	435	:	:	:	:

Utbildning	Anmärkning	Montenegro		Nordmakedonien		Albanien		Serbien		Turkiet		Bosnien och Hercegovina		Kosovo*		EU-28	
		2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017
Ungdomar som lämnar skolan i förtid: andel av befolkningen i åldern 18–24 år med högst grundskoleutbildning och som inte deltar i vidareutbildning eller yrkesutbildning (%)		5,5	5,4	9,9	8,5	19,6e	19,6	7,0	6,2	34,3	32,5	4,9	5,1	12,7	12,2	10,7	10,6
Offentliga utgifter för utbildning som andel av BNP (%)		:	:	:	:	3,1p	3,1p	3,6	3,7	4,7	4,2	:	:	4,6	4,4	:	:
Andel av befolkningen i åldern 20–24 år med högst gymnasieutbildning, totalt		6,8	4,9	12,0	9,3	:	:	7,8	6,8	43,9	42,8	5,8u	6,1u	14,6	13,8	16,8	16,6
Andel av befolkningen i åldern 20–24 år med högst gymnasieutbildning, män		5,8	4,9	10,9	8,8	:	:	8,6	7,3	44,2	42,9	5,5u	6,1u	12,5	12,8	19,1	19,1
Andel av befolkningen i åldern 20–24 år med högst gymnasieutbildning, kvinnor		7,9	4,9	13,1	9,8	:	:	7,0	6,3	43,7	42,7	6,3u	6,2u	17,0	14,9	14,4	14,1
Andel av befolkningen i åldern 20–24 år med eftergymnasial utbildning som inte utgör högre utbildning, totalt		82,2	86,9	77,2	80,3	:	:	84,9	85,0	35,7	36,1	86,6	86,9	70,5	70,8	65,3	65,1
Andel av befolkningen i åldern 20–24 år med eftergymnasial utbildning som inte utgör högre utbildning, män		86,9	90,6	82,5	83,7	:	:	86,3	86,3	38,3	39,4	89,0	89,4	74,5	74,2	66,1	65,8
Andel av befolkningen i åldern 20–24 år med eftergymnasial utbildning som inte utgör högre utbildning, kvinnor		77,2	82,9	71,8	76,7	:	:	83,3	83,5	33,3	32,9	83,7	84,0	66,0	66,9	64,4	64,4
Andel av befolkningen i åldern 30–34 år med högre utbildning, totalt		33,9	34,0	29,1	30,5	20,9e	23,5e	29,9	31,4	26,5	27,3	23,1	23,8	19,1	21,8	39,0	39,8
Andel av befolkningen i åldern 30–34 år med högre utbildning, män		31,8	30,0	24,5	24,6	18,0e	21,1e	24,7	25,4	28,3	28,6	16,6u	19,4	18,9	22,4	34,3	34,8
Andel av befolkningen i åldern 30–34 år med högre utbildning, kvinnor		35,9	37,7	33,8	36,8	23,9e	26,0e	35,3	37,6	24,6	26,0	29,4	28,4	19,4	21,2	43,8	44,8

Nationalräkenskaper	Anmärkning	Montenegro		Nordmakedonien		Albanien		Serbien		Turkiet		Bosnien och Hercegovina		Kosovo*		EU-28	
		2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017
Bruttonationalprodukt																	
I löpande priser (miljarder euro)		4,0	4,3	9,7p	10,0p	10,7	11,6p	36,7	39,2	780,2	753,9	15,3	:	6,1	6,4	14 958,3	15 382,6
Per capita (euro)		6 400	6 900	4 700e	4 800p	3 700	4 000p	5 200	5 600	9 800	9 400	4 400	4 700	3 400	3 600	29 300	30 000
I köpkraftsstandard per capita		13 000	13 700	10 800e	10 800p	8 600	9 100p	11 400	11 600	19 200	19 900	9 000	9 500	:	:	29 300	30 000
I köpkraftsstandard per capita, i förhållande till EU-genomsnittet (EU-28 = 100)		44	46	37e	36p	30	30p	39	39	65	66	31	32	:	:	-	-
Real årlig förändring (i volym), jämfört med det föregående året (%)		2,9	4,7	2,8	0,2p	3,3	3,8p	3,3	2,0	3,2	7,4	3,1	:	4,1	4,2	2,0	2,4
Bruttoförädlingsvärde per huvudsektor																	
Jordbruk, skogsbruk och fiske (%)		9,0	8,4	10,6	9,1p	22,6	21,8p	8,2	7,3	7,0	6,9	7,5	:	13,0	11,4	1,6	1,7
Industrin (%)		12,2	11,2	19,7	20,6p	14,0	12,8p	26,3	26,5	22,3	23,2	22,6	:	21,5	21,8	19,5	19,7
Byggsektorn (%)		6,7	8,2	8,0	7,2p	10,2	10,5p	4,7	5,0	9,7	9,7	4,6	:	8,1	9,9	5,3	5,4
Tjänstesektorn (%)		72,1	72,2	61,7	63,1p	53,2	54,9p	60,8	61,2	61,0	60,2	65,3	:	57,4	56,9	73,6	73,2

Betalningsbalans																	
Utländska direktinvesteringar netto (in - ut) (miljoner euro)		371,6	484,3	316,9	180,0	936,5	993,8	1 899,2	2 418,1	9 211,3	7 277,2	256,8	330,1	177,2	212,0	30 664,7	- 72 791,5
Utländska direktinvesteringar netto (in - ut) (% av BNP)		9,4	11,3	3,3	1,8p	8,7p	8,6	5,2	6,2	1,2	1,0	1,7	:	2,9	3,3	0,2	-0,5
Utländska direktinvesteringar netto (in - ut) i förhållande till EU-28 (miljoner euro)		-25,6	174,1	199,1	100,2	274,7	:	1 304,4	1 756,7	3 166,7	1 786,0	214,9	217,0	15,6	107,3	-	-
Utländska direktinvesteringar netto (in - ut) i förhållande till EU-28 (% av BNP)		-0,6	4,0	2,1	1,0p	2,6	:	3,6	4,5	0,4	0,2	1,4	:	0,3	1,7	-	-
Penningöverföringar i % av BNP		4,8	4,7	2,0	1,9p	5,7p	5,5	7,3	7,6	0,1	0,0	8,2	:	11,4	11,8	0,1	0,1

Utrikeshandel med varor	Anmärkning	Montenegro		Nordmakedonien		Albanien		Serbien		Turkiet		Bosnien och Hercegovina		Kosovo*		EU-28	
		2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017
Export till EU-28 som andel av värdet av den totala exporten (%)		37,4	34,8	80,0	81,1	77,9	77,2	67,6	67,6	47,9	47,0	71,3	71,2	22,6	24,9	-	-
Import från EU-28 som andel av värdet av den totala importen (%)		48,2	47,4	61,9	62,9	63,1	61,7	58,7	58,9	39,0	36,4	61,9	60,9	43,1	43,1	-	-
Handelsbalans (miljoner euro)		-1 736	-1 932	-1 786	-1 818	-2 399	-2 622	-2 483	-3 194	-50 676	-67 771	-3 448	-3 646	-2 480	-2 669	37 238	21 099
Internationell handel med varor och tjänster i förhållande till BNP																	
Import (% av BNP)		63,1	64,5	65,5	69,2p	45,8	46,6p	53,4	57,1	24,9	29,3	52,3	:	50,9	52,5	40,4	42,0
Export (% av BNP)		40,6	41,1	50,7	55,4p	29,0	31,6p	48,6	50,5	22,0	24,8	35,4	:	23,7	26,7	43,9	45,7

Offentliga finanser	Anmärkning	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017
** Offentligt överskott (+) / underskott (-) (% av BNP)		-2,8	-5,6	-2,7	-2,7	-1,8	-2,0	-1,2	1,1	-1,1	-2,8	1,2	2,6	:	:	-1,7	-1,0
** Den offentliga skulden i % av BNP		64,4	64,2	39,9	39,5	68,6	66,8	68,8	58,7	28,3	28,3	40,5	36,1	14,6e	16,6e	83,4	81,7

Finansiella indikatorer	Anmärkning	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017
Årlig förändring i konsumentpriser (%)	4)	0,1	2,8	0,2	2,1	1,5	3,3	1,3	3,3	7,7	11,1	-1,1	1,2	0,3	1,5	0,2	1,7
** Privat skuldsättning, konsoliderad, i förhållande till BNP (%)	5)	:	:	:	:	:	:	:	:	84,8	85,1	84,5	83,3	:	:	141,9	140,3
Total utlandsskuld, i förhållande till BNP (%)		:	:	74,7	73,6p	73,4p	68,7	72,1	65,3	47,4	53,4	:	:	33,2	32,6	:	:
Total skuld i utländsk valuta, i förhållande till BNP (%)	6)	:	:	:	:	73,5	68,7	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:
Utlåningsränta (ett år), per år (%)	7)	7,45	6,81	4,25	3,75	5,89	5,98	5,50	5,00	15,79	18,12	4,97	3,88	7,47	6,83	:	:
Inlåningsränta (ett år), per år (%)	8)	0,93	0,69	0,25	0,25	0,80	0,75	2,50	2,00	10,33	13,53	0,09	0,06	1,01	1,04	:	:
Valutareservens värde (inklusive guld) (miljoner euro)		803,0	897,7	2 613,4	2 336,3	2 945,0	2 995,9	10 204,6	9 961,6	95 863,2	95 361,6	4 873,2	5 397,5	605,1	683,4	:	:

Guld- och valutareserv uttryckt i antal importmånader	3,9	3,9	4,9	4,0	7,2	6,7	6,2	5,4	6,0	5,2	7,3	7,2	2,3	2,4	:	:
---	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	---	---

Företag	Anmärkning	Montenegro		Nordmakedonien		Albanien		Serbien		Turkiet		Bosnien och Hercegovina		Kosovo*		EU-28	
		2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017
Industriproduktionsindex (2010 = 100)		84,4s	81,8s	122,0	122,2	143,8	142,9	111,7	115,8	126,3	134,3	112,0	115,5	:	:	105,6	109,1s

Infrastruktur	Anmärkning	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017
Järnvägsnätets täthet (antal linjer i drift per tusen km ²)	9)	18,4	18,4	27,4	27,4	12,2	12,2	48,6	48,5	13,2	13,3	20,0	20,0	30,9	30,9	:	:
Motorvägarnas längd (kilometer)		0	0	259	259	:	:	741	963	2542	2657	163	172	98	108	:	:

Energi	Anmärkning	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017
Nettoenergiimport i förhållande till BNP		3,4	4,9	5,2	5,9	1,3	2,5	3,4	4,3	1,0	1,5	4,3	:	4,1	5,4	1,3	1,5

: = uppgift saknas
b = avbrott i serie
e = beräknat värde
p = preliminärt
s = Eurostats uppskattning/beräkning
u = låg tillförlitlighet
- = ej tillämpligt

* = Denna beteckning påverkar inte ståndpunkter om Kosovos status och är i överensstämmelse med FN:s säkerhetsråds resolution 1244/99 och med Internationella domstolens utlåtande om Kosovos självständighetsförklaring.

** = Uppgifterna om utvidgningsländernas offentliga underskott och statsskuld offentliggörs "i befintligt skick" och utan någon garanti för deras kvalitet och efterlevnaden av ENS-reglerna.

Fotnoter:

- 1) Turkiet: arbetslöshet baserad på fyraveckorskriteriet + endast med användning av metoder för aktivt sökande efter arbete.
- 2) Bosnien och Hercegovina: den offentliga sektorn omfattar avdelningarna O, P och Q i Nace rev. 2, medan den privata sektorn omfattar andra Nace-avdelningar. Montenegro: icke-statliga organisationer undantas. uppgifterna avser antalet arbetstagare (i den privata eller offentliga sektorn) som andel av det totala antalet sysselsatta personer.
- 3) Albanien: den offentliga sektorn. Bosnien och Hercegovina: nettoinkomster. Serbien: lön som betalas till anställda vid juridiska personer och vid personliga företag.
- 4) Harmoniserat konsumentprisindex utom för Bosnien och Hercegovina.
- 5) Bosnien och Hercegovina: uppgifter för monetära finansinstitut.
- 6) Albanien: utlandsskuld (inklusive utländska direktinvesteringar).
- 7) Albanien: den genomsnittliga viktade räntesatsen tillämpad på nya 12-månaderslån under respektive månad, på 12 månaders löptid. Montenegro: viktad genomsnittlig effektiv räntesats, utestående belopp, per år. Nordmakedonien: årsslutet (31 december). Bosnien och Hercegovina: kortfristiga utlåningsräntor i nationell valuta för icke-finansiella företag (vägt genomsnitt).
- 8) Albanien: inlåningsräntan utgör den genomsnittliga vägda räntan för nyligen godkända insättningar under respektive månad, på 12 månaders löptid. Montenegro: viktad genomsnittlig effektiv räntesats, utestående belopp, per år. Nordmakedonien: årsslutet (31 december). Turkiet: inlåningsfacilitet för dagslån. Bosnien och Hercegovina: avistainlåningsräntor i nationell valuta för hushåll (vägt genomsnitt).
- 9) Serbien: baserat på total areal i stället för på landareal.